

BELGE KULLANILARAK İŞLENEN DOLANDIRICILIK SUÇUNDA BELGENİN ALDATMA YETENEĞİNİN HİLELİ DAVRANIŞ ÜZERİNE ETKİSİ

The Effect Of The Document's Feature Of Deceive On Fraudulent Behavior Of Fraud Crime Which Committed Using The Forged Document

Doç. Dr. Fatih BİRTEK*

Arş. Gör. Eren AKPINAR**

Özet

Dolandırıcılık suçu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 157. maddesinde düzenlenmiştir. Dolandırıcılık, diğer malvarlığına karşı işlenen suçlardan farklı olarak hile temelinde işlenen bir suçtur. Dolandırıcılık suçunda fail gerçekleştirmiş olduğu hileli davranışla birlikte, mağduru aldatarak haksız bir menfaat elde eder. Hileli davranış, mağdurun algılama ve karar verme iradesini etkileyerek, onu aldatmaya yönelik yapılan her türlü harekettir. Hilenin tespitinde, hareketin

---

* Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi, fatihbirtek@hotmail.com. ORCID: 0000-0001-7019-0653.

** Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Elemanı, erenakpinar@hotmail.com.tr. ORCID: 0000-0002-4206-995X

Makale Geliş Tarihi: 14.02.2022

Makale Kabul Tarihi: 25.04.2022

Atıf Şekli: Fatih Birtek ve Eren Akpınar , "Belge Kullanılarak İşlenen Dolandırıcılık Suçunda Belgenin Aldatma Yeteneğinin Hileli Davranış Üzerine Etkisi", *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17/2 (2022): 0-0.

mağduru aldatmaya elverişli olup olmadığının her bir somut olayın özelliğinin dikkate alınması gerekir.

Dolandırıcılık suçunda hileli davranışın sahte bir belgenin kullanılması suretiyle gerçekleştirilmesi mümkündür. Bu durumda suçun oluşması bakımından sahte belgenin sahip olduğu aldatma yeteneğinin hileli davranış üzerindeki etkisi belirleyici olacaktır. Hileli davranışın temelinin sahte belge olduğu hallerde aldatma yeteneği dolandırıcılık suçunun oluşması için şarttır. Bununla birlikte, sahte belgeye ek olarak farklı vasıtaların hileli davranışın gerçekleştirilmesinde kullanılmasında ise aldatma yeteneğinin varlığı suçun oluşması açısından önemli değildir. Aldatma yeteneğinin eksikliğine rağmen hileli davranış gerçekleşeceğinden dolandırıcılık suçu oluşacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dolandırıcılık suçu, aldatma yeteneği, sahte belge, hileli davranış,

THE EFFECT OF THE DOCUMENT'S FEATURE OF DECEIVE ON FRAUDULENT BEHAVIOR OF FRAUD CRIME WHICH COMMITTED USING THE FORGED DOCUMENT

Abstract

The crime of fraud is regulated in Article 157 of the Turkish Criminal Code No. 5237. Fraud is a crime committed on the basis of fraud unlike other crimes against property. The offender of the crime of fraud gains an unfair advantage by deceiving the victim with fraudulent behavior. Fraudulent behavior is any action taken to deceive the victim by influencing his/her will to perceive and make a decision. In determining the fraud, whether the act is suitable for deceiving the victim or not should be determined according to the characteristics of the each case.

In the crime of fraud, fraudulent behavior can be committed by using a forged document. In this case, it is necessary to examine the effect of the deception ability of the forged document on the fraudulent behavior in terms of the occurrence of the crime. The feature of

deceive of forged document is essential element in terms of fraud which committed by the forged document. Nonetheless the feature of deceive is insignificant in offender committed additional actus reus (fraudulent behavior/s) except forged document. In this situation despite the lack of feature of deceive of forged document, fraud crime is consist in terms of actus reus.

Keywords: Fraud crime, feature of deceive, forged document, fraudulent behavior.

GİRİŞ

TCK m. 157/1 hükmünde *“hileli davranışlarla bir kimseyi aldatıp, onun veya başkasının zararına olarak, kendisine veya başkasına bir yarar sağlama”* eylemi dolandırıcılık suçu olarak tanımlanmıştır.

Dolandırıcılık suçunun ilk maddi unsuru *“hileli davranış”* olup¹, bu suç hile temelinde işlenen bir suçtur. Madde gerekçesine göre *“Bu suçun işlenişi sırasında hileli davranışlar ile kişiler aldatılmaktadır. Aldatıcı nitelik taşıyan hareketlerle, kişiler arasındaki ilişkilerde var olması gereken iyi niyet ve güven ihlâl edilmektedir. Bu suretle kişinin irade serbestisi etkilenmekte ve irade özgürlüğü ihlâl edilmektedir”*².

Hile, temelde bir özel hukuk terimidir. *“Bir kimseyi bir irade beyanında bulunmaya, özellikle sözleşme yapmaya sevk etmek için, onda kasten yanlış bir kanaat uyandırma veya esasen mevcut olan yanlış*

*** Bu çalışma, Erciyes Üniversitesi SBE Kamu Hukuku Yüksek Lisans programında hazırlanan *“Kambiyo Senetlerinde Sahtecilik”* isimli yüksek lisans tez çalışmasında yer verilen *“Dolandırıcılık suçunun işlenmesinde kullanılan sahte belgenin aldatma kabiliyetine sahip olmaması durumunda hileli davranış şartının gerçekleşip gerçekleşmediği”* tartışmasından türetilmiştir.

¹ Kanun koyucunun suçun maddi unsurunu *“hileli davranışlar”* olarak (çoğul bir şekilde) tanımlaması ile mülga TCK'deki *“hile ve desise”*yi kastettiği (her iki kullanımın da birbirini tam olarak karşıladığı), suçun oluşması için mutlaka birden fazla harekete ihtiyaç bulunmadığı, kanuni düzenlemede fiilin *“hukuki tekliği”* nin kastedildiği hususunda bkz. Tezcan, Durmuş/ Erdem, M. Ruhan/ Önok, R. Murat, Teorik ve Pratik Ceza Hukuku, 19. Baskı, Ankara 2021, s. 869.

² Özgenç, İzzet, Türk Ceza Hukuku Mevzuatı, Cilt 1, Güncellenmiş 22. Bası, Ankara 2018, s. 369-370.

kanaati koruma ya da sürdürme” fiili hile/aldatma olarak tanımlanmaktadır³. Bu yönüyle, hile bir “saik hatası” görünümündedir⁴. Özel hukukta maddi olgu veya olayla ilişkilendirilmeyen soyut yalan dahi “hile” olarak kabul edilmektedir⁵. Özel hukukta yer verilen “hile”, ceza hukukundaki hileyi de içine alan fakat daha geniş bir kavramdır⁶.

Özel hukukta ve ceza hukukunda hileli davranış, temelde muhatabın serbest iradesine yönelmekle birlikte, özel hukuktaki hile irade oluşumuna etki etmek suretiyle⁷ “*sözleşmeye yapma*” amacıyla gerçekleştirildiği halde, ceza hukukundaki hile “*yarar sağlama*” amacına yönelmektedir⁸. Bununla birlikte, özel hukuk alanında “hile” olarak kabul edilen her eylemin dolandırıcılık suçu bakımından hileli davranış olarak kabul edilmesi, dolandırıcılık suçuyla cezalandırılabilen eylemlerin sayısını artırabileceğinden ve cezalandırılabilen alanı öngörülemez bir şekilde genişletebileceğinden özel hukuk hilesi/ceza hukuku hilesi ayrımı yapılmıştır^{9,10}.

³ Eren, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 20. Baskı, Ankara 2016, s. 413.

⁴ Kılıçoğlu, Ahmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Genişletilmiş 10. Bası, Ankara 2008, s. 140.

⁵ “*Hile hoş karşılanmayan bir davranış tarzıdır...hilenin sözleşmenin iptali sebebi olması için, esash olması gerekmez...hilenin küçüğü ya da büyüğü olamaz*”. Açıklama için bkz. Kılıçoğlu, s. 140. Özel hukuk hilesi- ceza hukuku hilesi ayrımı yapılmadığında, her türlü “yalan”ın hile olarak kabul edileceği ve dolandırıcılık suçunu oluşturacağı hususunda bkz. Dönmezer, Sulhi, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş Ondördüncü Bası, İstanbul 1995, s. 365.

⁶ Ekici Şahin, Meral, Dolandırıcılık Suçu, Ankara 2019, s. 206. Bu sebeptendir ki; özel hukuk öğretisinin hile konusunda bir ayrım sorunu yaşamadığı ifade edilmektedir. Açıklama için bkz. Selçuk, Sami, Dolandırıcılık, Ankara 1982, s. 93.

⁷ Eren, s. 413; Kılıçoğlu, s. 140.

⁸ Selçuk, s. 94-95.

⁹ Toroslu, Nevzat, Ceza Hukuku Özel Kısım, Ankara 2010, s. 179, Selçuk, s. 94 vd.; Centel, Nur/ Zafer, Hamide/ Çakmut, Özlem, Kişilere Karşı İşlenen Suçlar, Cilt I, 5. Bası, İstanbul 2021, s. 512, dn. 684. Özel hukuk hilesiyle ceza hukuku hilesi ayrımının önemini kaybetmesine rağmen, Türk hukukunda halen bu ayrımın yapıldığı ancak bu ayrıma yer veren yazarlarca her iki hileyi birbirinden ayıran ölçütlerin ortaya konulmadığı, tartışmanın “*soyut yalanın dolandırıcılık suçu açısından elverişli hareket olup olmadığı*” konusuna yoğunlaştığı ve tartışmanın bu alanda (soyut yalanın hile olup olmadığı konusunda) halen varlığını sürdürdüğü hususunda bkz. Ekici Şahin, s. 210. Cezada ve hukukta hile ayrımına ilişkin tam bir tarifin bulunmadığı hususunda bkz. Erem, s. 650. Özel hukuk hilesi ile ceza hukuku hilesi ayrımı konusundaki ölçütler “*hayali*” olarak nitelendirilmiş ve bu

“Her dolandırıcılık eylemi, failin planladığı aldatıcı nitelik taşıyan hareketle başlar ve bu aldatıcı hareket, kişilerin birbirleri ile olan ilişkilerinde iyiniyet ve güven kurallarını temelden ihlal eder”¹¹. Dolandırıcılık suçunda fail, hileli davranışlarla muhatabını “aldatarak” kendisi veya başkasına yarar sağlamak amacıyla hareket etmektedir¹². Bu sebeple, failin hileli davranışının mağduru/ muhatabını aldatabilecek nitelikte olması gerekmektedir. Bununla birlikte failin hileli davranışının, mağduru/muhatabı aldatabilecek nitelikte olup olmadığının objektif mi yoksa subjektif ölçüte göre mi belirlenmesi gerektiği tartışmalıdır¹³.

---

konuda kati bir formül tespit edilemediği ifade edilmiştir. Açıklama için bkz. Majno (Luigi), Ceza Kanunu Şerhi, Cilt 4, Yargıtay Yayınları, Ankara 1981, s. 93. “İmpallomeni”nin objektif esası benimseyen nazariyesine göre mağdurun hatası eşyanın mahiyeti üzerine ise cezai hile, vasıfları üzerine ise hukuki hile söz konusu olur. Açıklama için bkz. Age, s. 93-94. Hilenin, nitelik veya nicelik itibarıyla ayrılmasının bilimsel ve hukuki bir dayanağı bulunmadığı hususunda bkz. Özgeçen, İzzet, Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar, Ankara 2002, s. 18.

¹⁰ Özel hukuk ile ceza hukuku arasında hile ayrımı yapılmasının, sözleşmelerin ve özel hukuk ilişkilerinin gelişmesini engellemek amacıyla yapıldığına ilişkin görüş için bkz. Soyaslan, Doğan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 12. Baskı, Ankara 2018, s. 441.

¹¹ Önder, Ayhan, Şahıslara ve Mala Karşı Cürümler ve Bilişim Alanında Suçlar, İstanbul 1994, s. 367. Yargıtay’a göre de “...dolandırıcılık suçunu diğer mal varlığına karşı işlenen suç tiplerinden farklı kılan husus, aldatma temeline dayanan bir suç olmasıdır. Birden çok hukuki konusu olan bu suç işlenirken, sadece mal varlığı zarar görmemekte, mağdurun veya suçtan zarar görenin iradesi de hileli davranışlarla yanıtılmaktadır” Yargıtay CGK., 27.05.2021 tarih, E. 2017/790, K. 2021/228, www.yargitay.gov.tr. Erişim Tarihi: 14.02.2022.

¹² Yargıtay uygulamasında bu suçun kanuni unsurları şu şekilde sıralanmaktadır: Failin bir takım hileli davranışlarda bulunması, hileli davranışların mağduru aldatabilecek nitelikte olması ve failin hileli davranışlar sonucunda mağdurun veya başkasının aleyhine, kendisi veya başkası lehine haksız bir yarar sağlaması. Yargıtay CGK. 3.12.2013 tarih, E. 2013/15-510 ve K. 2013/579; Yargıtay CGK. 26.11.2013 tarih, E. 2012/15-1363 ve K. 2013/533.

¹³ Tartışma ve ölçütler için bkz. Önder, s. 372. Bir düşünceye göre yalan, muhatabını aldatmışsa, zaten aldatmaya elverişli, hileli bir davranış vardır. Aksinin kabulü halinde sadece uyanık kişilerin malvarlıklarının korunma altına alınması, saf ve tecrübesiz kişilerin malvarlıklarının ise korunmaması gibi kabul edilemez ve hakkaniyete aykırı bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Açıklama ve tartışma için bkz. Erem, s. 648, 653; Tümerkan, s. 26; Ekici Şahin, s. 229. Tümerkan’a göre “...zorunlu hukuki durumlar dışında, mağdurların değişen nitelikleri nedeniyle suçlu lehine kurtuluş kapıları açan anahtarlar haline getirmek sakıncalıdır ve çağdaş

Failin muhatabını aldatmak amacıyla gerçekleştirdiği hileli davranış, belli olgu veya olaylarla desteklenen yalan olabileceği gibi maddi veya fikri anlamda sahte bir belge kullanılmak suretiyle de gerçekleştirilebilecektir. Maddi veya fikri anlamda sahte olarak düzenlenen resmi veya özel belge kullanmak suretiyle işlenen dolandırıcılık suçu bakımından gerçek içtima hükümleri uygulanmakta ve fail her iki suçtan dolayı da ayrı ayrı cezalandırılmaktadır (TCK m. 212)^{14,15}.

Dolandırıcılık suçunun hileli davranışı içerisinde “yalan”ın dayandığı somut olgu olarak (araç suç olarak) sahte bir belgenin kullanılması halinde, belgenin “aldatma yeteneğinin” mevcut olmadığı halde, bu durumun dolandırıcılık suçunun “hileli davranış” unsuruna etki edip etmeyeceğinin tartışılması gerekmektedir. Bu kapsamda, dolandırıcılık suçunun maddi unsurunu oluşturan “hileli davranış” unsuru ile belgede sahtecilik suçunda belgenin “aldatma yeteneği”

---

ceza hukukun amaçlarına uymaz”. Açıklama için bkz. Tümerkan, Somay, Dolandırıcılık Suçu, İstanbul 1987, s. 26.

- ¹⁴ TCK m. 212 hükmünde yer verilen “gerçek içtima” hükmünün yalnız TCK’daki suçlar bakımından değil, hangi kanunda bulunursa bulunsun herhangi bir suç bakımından uygulanabileceği, aksi düşüncenin maddenin amacına uygun düşmeyeceği hususunda bkz. Koca, Mahmut/ Üzülmaz, İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 7. Baskı, Ankara 2020, s. 793. Bununla birlikte Yargıtay uygulamasına göre TCK m. 212 hükmü yalnızca TCK’de düzenlenen suçlar bakımından uygulanabilir. “...5237 sayılı TCY’nin 212. maddesinde; “sahte resmi veya özel belgenin bir başka suçun işlenmesi sırasında kullanılması halinde hem sahtecilik hem de ilgili suçtan dolayı ayrı ayrı cezaya hükmolünür” şeklindeki düzenlemenin, TCY’nin genel hükümleri arasında yer almaması nedeniyle, TCY’nin 5. maddesindeki, “yasanın genel hükümleri arasında yer alan düzenlemelerin özel yasalar açısından da uygulanacağı” kuralı kapsamında özel yasalar açısından da uygulama olanağı bulunmaktadır. 5237 sayılı TCY’nin 212. maddesi yalnızca TCY içinde düzenlenen suçlara ilişkin olarak uygulanabilecek bir kuraldır...”, Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 06.04.2010, E. 2010/38, K. 2010/79 (www.yargitay.gov.tr). Düşüncemize göre suçların içtimalı hususundaki genel kural “gerçek içtima” olup; fikri içtima, bileşik suç ve zincirleme suçu hükümleri “istisna” mahiyetindedir. Özel yasalarda ayrı bir düzenleme bulunmadıkça “genel kural”ın uygulanması gerekeceğinden, özel kanunlarda yer alan suçlarla belgede sahtecilik suçlarının birlikte işlenmesi halinde (fikri içtima veya bileşik suç kuralları uygulanamayan hallerde) her iki suçun da ayrı ayrı cezalandırılması gerekmektedir.

- ¹⁵ Dolandırıcılık suçu kapsamında belgede sahtecilik suçunun işlenmesi halinde TCK m. 212 hükmüne rağmen, dolandırıcılık eyleminin ağırlaştığından bahisle temel cezanın ağırlaştırılması, çifte değerlendirme yasağının ihlalidir. Yerdelen, Erdal, Çifte Değerlendirme Yasağı, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 20, Sayı 2, Yıl 2012, s. 126-127.

arasındaki ilişkinin ortaya konulması şarttır. Zira belgenin “aldatma yeteneği” ile “hileli davranış” bütünleşmiş (birleşmiş) unsurlar olarak kabul edilirse, belgenin aldatma yeteneği ile hileli davranışın “özdeş” kavramlar olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır ki; böyle bir sonucun suç teorisi açısından isabetli olup olmadığının ayrıca tartışılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Çalışmamızda sahte belge kullanılmak suretiyle işlenen dolandırıcılık suçları bakımından belgenin “aldatma yeteneği” ile dolandırıcılık suçunun “hileli davranış” unsurunun mahiyeti, iki unsurun ayniyet arz edip etmediği (özdeş olup olmadığı) ortaya konulacaktır.

I. DOLANDIRICILIK SUÇUNUN MADDİ UNSURU OLARAK “HİLELİ DAVRANIŞ”

Kelime anlamı itibariyle hile “birini aldatmak, yanıltmak için yapılan düzen, dolap, oyun, ayak oyunu, alavere dalavere, desise, entrika”¹⁶, “aldatmak tarz ve tedbir, sahtekarlık”¹⁷ olarak tanımlanmaktadır.

Dolandırıcılık suçuna rengini veren unsur failin “aldatıcı ve mağdurdu iğfal edici hareketidir”¹⁸. Fail, gerçekleştirdiği hileli davranışla mağdurun normal şartlar altında yapmayacağı veya rıza göstermeyeceği bir tasarrufta bulunmasını sağlar¹⁹. Hile ile mağdurda bir tür “psikolojik körlük” yaratılmakta ve mağdurdan yarar temin edilmektedir²⁰. Dolandırıcılık suçunun maddi unsuru ve bir hukuki kavram olan hileli davranış, kanunda açık bir şekilde tanımlanmamış (tanımdan da büs-

¹⁶ <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 07.02.2022.

¹⁷ Yeğın, Abdullah, Yeni Lügat, İstanbul 2005, s. 222.

¹⁸ Önder, s. 367.

¹⁹ Koca/ Üzülmöz, s. 736; Gökcan, Hasan Tahsin/ Artuç, Mustafa, Türk Ceza Kanunu Şerhi, 4. Cilt, s. 5748; Artuç, Mustafa, Malvarlığına Karşı Suçlar, 3. Baskı, Ankara 2018, s. 800.

²⁰ Önder, s. 367. Hileli davranış, gerçeği çarpıtmak için söylenen yalandır ve hileli davranışlarla fail, sahte bir maddi görünüm yaratarak mağdur üzerinde psikolojik bir etki ortaya çıkarmaktadır. Açıklama için bkz. Soyaslan, s. 442.

bütün vazgeçilmemiş), hilenin tanımı uygulayıcıya (hâkime) bırakılmıştır²¹.

Dönmezer'e göre "Olaylara ilişkin yalan açıklamaların ve sarf edilen sözlerin doğruluğunu kuvvetlendirecek ve böylece muhatabın inceleme eğilimini etkileyebilecek bir takım dış hareketler ekleyerek veya böylece var olan halden ve şartlardan yararlanarak, almayacağı bir kararı bir kimseye verdirmek suretiyle onu aldatmak, bu suretle başkasının zihin, fikir ve eylemlerinde bir hata meydana getirmektir"²².

Öğretiye göre hileli hareketin tam olarak tanımlanabilmesi (hileli davranışı karşılayacak tam ve açık bir tarif yapılabilmesi)²³ de mümkün değildir. Zira hilenin nasıl gerçekleştirileceğini failin "hayal gücü"²⁴ ve "ince zekâsı"²⁵ belirlemektedir. Mağduru hataya düşüren/aldatan "kurnazca" hareketler hiledir²⁶. Var olmayanı var göstermek veya var olanı kısmen veya tamamen farklı göstermek veyahut gerçek bir vakiya başka (gerçeğe aykırı) hususlar eklemek hiledir²⁷. Hile, söz, yazı işaret veya diğer elverişli araçlarla gerçekleştirilebilir²⁸.

²¹ Selçuk, s. 107. Yargıtay'a göre de "Kanun koyucu anılan maddede hilenin tanımını yapmayarak suçun maddi konusunun hareket kısmını oluşturan hileli davranışların nelerden ibaret olduğunu belirtmemiş, bilinçli olarak bu hususu öğreti ve uygulamaya bırakmıştır". Yargıtay CGK., 30.03.2021 tarih, E. 2017/1018, K. 2021/147, www.yargitay.gov.tr. Erişim Tarihi: 13.02.2022.

²² Dönmezer, s. 367-368.

²³ Erem, s. 646.

²⁴ Centel/ Zafer, s. 507-508; Soyaslan, s. 441.

²⁵ Selçuk, s. 107. Soyaslan'a göre dolandırıcılık suçunda gerçekleştirilen hareketler, birçok hile ve kurnazlığa dayanmaktadır, Soyaslan, s. 441.

²⁶ Önder, s. 368; Centel/ Zafer/ Çakmut, s. 509. Yargıtay'a göre "Kuyumcu olan sanığın, meslektaşısı şikayetçiye telefon açarak tanıdığı bir müşterisinin hurdası olduğundan bahisle düşük ayarlı suça konu altın zinciri satın alması için diğer sanık Hüsnü... vasıtasıyla göndermesinde, altının başkasına ait olduğuna ilişkin soyut yalanının hile boyutuna ulaşmadığı düşük ayarlı zinciri "belki alır" düşüncesiyle hareket ettiği ağır, yoğun, ustaca ve kurnazca yapılmış bir beyan veya eylemi olmadığı gibi mağdurun denetleme imkanını da ortadan kaldıracak nitelikte bulunmadığı bu oluşum biçimiyle unsurları itibarıyla oluşmayan dolandırıcılık suçundan sanığın beraatine karar verilmesi gerekir". Yargıtay 11. CD., 27.11.2002 tarih, e. 2002/5915, K. 2002/9501, www.kazanci.com. Erişim Tarihi: 07.02.2022.

²⁷ Özgenç, s. 19; Koca/ Üzülmmez, s. 736. Koca/ Üzülmmez'e göre hile, "belli bir vakiya" ilişkin olması gerekir. Açıklama için bkz. Koca/ Üzülmmez, s. 741.

²⁸ Artuk, M. Emin/ Gökçen, Ahmet/ Alşahin, M. Emin/ Çakır, Kerim, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 19. Baskı, Ankara 2021, s. 673.

Hilede, mağdurun hataya düşmesine²⁹ neden olacak ve onu ikna edecek söz ve jestler mevcuttur³⁰. Yargıtay'a göre ise hile "*ikna ederek kandırma*"³¹ ve "*nitelikli yalan*"dır³².

Hileli davranış "*serbest hareketli*" bir mahiyet arz ettiğinden³³, "*gösteriş*" biçiminde olabileceği gibi "*gizleyiş*" biçiminde de olabilir³⁴. Aldatma, muhatabın "*vakıalar hakkında gerçeğe uygun olamayan iradesi*"nin ortaya çıkmasıdır³⁵. Bu sebeple hile, mevcut bir "*duruma*" veya "*olaya*" ilişkin olmalıdır³⁶.

Kişinin batıl inançlara sevk edilmesi veya mevcut batıl inançlarından yararlanılarak hataya düşürülmesi halinde de hileli davranışın gerçekleştiği kabul edilmelidir³⁷.

Dolandırıcılık suçu bakımından, hilenin mutlaka sözlü bir davranışla/beyanla ortaya konulması zorunlu olmayıp, bu yönü itibariyle dolandırıcılık suçu bir "*beyan suçu*" değildir³⁸.

TCK m. 157 hükmünün gerekçesine göre "*Hile, icraî bir davranışla gerçekleştirilebileceği gibi; karşı tarafın içine düştüğü hatadan, bir ko-*

²⁹ Tezcan/ Erdem/ Önok'a göre TCK'de mağdurun "aldatılması"ndan bahsedilmesi isabetli değildir. Aldatma hileli davranışın kendisi değil, sonucu olduğundan, bir kimse hileli davranışla "aldatılmaz" ancak "*hataya düşürülebilir*". Bu sebeple, mağdurun "*hataya düşürülmesi*" kavramına yer verilmesi gerekirdi. Açıklama için bkz. Tezcan/ Erdem/ Önok, s. 882.

³⁰ Önder, s. 368.

³¹ Yargıtay 6. CD.31.10.1978 tarih, E. 1978/6346, K. 1978/6357. Kararı nakleden Önder, s. 369.

³² Yargıtay 15. CD., 12.03.2012 tarih, E. 2012/1704, K. 2012/31436 (www.yargitay.gov.tr).

³³ Centel/ Zafer/ Çakmut, s. 507; Gökçen, Ahmet/ Balcı, Murat, Dolandırıcılık Suçu, MÜHFD, Y. 2018, C. 14, S. 1-2, s. 15; Özen, Mustafa, Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri, 6. Baskı, Ankara 2021, s. 669.

³⁴ Erem, s. 643; Özen, s. 669. Gerçeği saklamanın da hileli davranış içerisinde yer aldığı hususunda bkz. Soyaslan, s. 442. Yargıtay'a göre de dolandırıcılık suçu ihmali davranışlarla da işlenebilir. Bu sebeple "*bedeli ödenecekmiş gibi hizmetten yararlanma*" ihmali davranışla işlenen dolandırıcılık suçunu oluşturur. Karar için bkz. Özen, s. 669.

³⁵ Centel/ Zafer/ Çakmut, s. 507; Tezcan/ Erdem/ Önok s. 883; Kangal, s. 260.

³⁶ Özgenç, s. 18; Kangal, s. 256.

³⁷ Özgenç, s. 20; Özbek, Veli Özer/ Doğan, Koray/ Bacaksız, Pınar, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 16. Baskı, Ankara 2021, s. 707.

³⁸ Tezcan/ Erdem/ Önok, s. 869.

nuda yanlış bilgi sahibi olmasından yararlanarak da yani ihmali davranışla da, gerçekleştirilebilir. Ancak, bu durumda kişinin, hataya düşen karşı tarafı bilgilendirmek konusunda yükümlülüğünün olması gerekir. Hataya düşen kişi ile hukuki ilişkide bulunulan durumlarda, böyle bir yükümlülük vardır. Ayrıca, muhatabın belli bir husustaki hatası karşısında kişinin ihmali davranışının, örneğin susmasının, bir beyan, açıklama değerini taşıması gerekir”.

“Susma”nın ancak failin “mağdur ile hukuki ilişki içerisine girdiği ve bilgilendirme konusunda hukuki bir yükümlülüğünün bulunduğu”³⁹ veya “susmanın bir açıklama veya beyan değeri taşıdığı hallerde”⁴⁰ dolandırıcılık suçunun hileli davranış unsuru içerisinde değerlendirilebileceği baskın bir şekilde kabul edilmektedir⁴¹. Öğretide, aydınlatma yükümlülüğünün özellikle “ortaklık sözleşmesi, vekalet ve eser sözleşmesi gibi güvene dayanan sözleşmelerle kira ve hizmet gibi sürekli borç ilişkisi kuran sözleşmelerde (hukuki ilişkilerde) önem taşıdığı” ifade edilmektedir⁴².

³⁹ Özgenç, s. 23; Toroslu, s. 180; Koca/ Üzülmöz, s. 739. Yargıtay’a göre “Saniğın, ölen kocasından dolayı katılan kurumdan dul aylığı almasına rağmen, aynı kuruma babası nedeniyle yetim aylığına başvurusu esnasında kimlik araştırma belgesine dul aylığı aldığını vazmamak suretiyle haksız olarak 01.07.1999 tarihinden 01.07.2004 tarihine kadar yetim aylığını almak şeklinde gerçekleşen eyleminin zincirleme biçimde dolandırıcılık suçunu oluştur[ur]”. Yargıtay 11. CD., 28.04.2008 tarih, E. 2008/1243, K. 2008/3744, www.kazanci.com. Erişim Tarihi: 07.02.2022.

⁴⁰ Ekici Şahin, s. 251.

⁴¹ Erem, s. 647; Özgenç, s. 23; Artuç, s. 805; Koca/ Üzülmöz, s. 739-740. Aksi düşünce için bkz. Özbek/ Doğan/ Bacaksız, s. 708; Tezcan, Erdem ve Önok, s. 871; Özen, s. 669; Kangal, Zeynel T., Dolandırıcılık, Özel Ceza Hukuku, Cilt IV, Malvarlığına Karşı Suçlar, İstanbul 2018, s. 258. Aksi düşüncede olan yazarlar bakımından TCK’de dolandırıcılık suçunda ihmali hareketi cezalandıran ayrı bir düzenleme yer almadığının dikkate alınması gerekir. Buna göre TCK’nin genel hükümler kısmında, bütün suçların hem icrai hem de ihmali davranışla işlenebileceğine dair bir düzenleme bulunmadığından (ve TCK m. 157 hükmünün gerekçesinin bağlayıcılığı bulunmadığından), dolandırıcılık suçunun ihmali hareketle işlenmesi kanunilik ilkesinin bir gereği olarak mümkün olmayacaktır. Açıklama için bkz. Tezcan/ Erdem/ Önok, s. 871; Özbek/ Doğan/ Bacaksız, s. 707-708. Aynı yönde bkz. Kangal, s. 260.

⁴² Eren, s. 415. Rakipler arasında yapılan sözleşmelerle mal değişimine (satış gibi) ilişkin sözleşmelerde bu yükümlülüğün hiç olmadığı ya da az olduğu hususunda bkz. Age, s. 415. Aydınlatma yükümlülüğünün belirlenmesi ve susma suretiyle dolandırıcılık suçunun işlenmesi hususlarında ayrıntılı tartışma için bkz. Okuyucu

Mağdurun içinde bulunduğu hata halinden faydalanmak hileli davranış olarak kabul edilmese de⁴³ failin *“muhatabın içine düştüğü hatayı düzeltme yükümlülüğünün bulunduğu hallerde, bu ihmal icraya eşdeğerdir ve hileli davranış kapsamında değerlendirilebilir”*⁴⁴. Öte yandan failin hata halini kuvvetlendirmek için yaptığı hareketler de dolandırıcılık suçu bakımından hileli davranış olarak kabul edilir⁴⁵.

Kanaatimizce, susmanın hileli davranış olarak kabul edilebilmesi için failin, muhatabını aydınlatmak konusunda açık bir kanuni yükümlülüğünün bulunması ve susma halinin (aydınlatma yapılmayan konunun) muhatabın tasarrufta bulunması bakımından önem taşıması (*“aydınlatma yükümlülüğü yerine getirilseydi, mağdur o tasarrufta bulunmayacaktı”* diyebileceğimiz bir halin söz konusu olması) gerekmektedir. Mağdurun tasarrufta bulunmak konusundaki iradesi üzerinde etki doğurmayan- esaslı nitelik taşımayan bir konudaki *“susma”* dolandırıcılık suçunu oluşturmaz.

*“Soyut yalan”*ın hileli davranış sayılıp sayılamayacağı tartışmalıdır. Bir düşünceye göre TCK m. 157 hükmünde soyut yalanın hileli davranış olarak sayılmasını engelleyen bir düzenleme (hilenin şekline ilişkin bir sınırlandırma) bulunmadığından, mağdur aldatılmış ise soyut yalan ile de dolandırıcılık suçu işlenebilir⁴⁶. Majno'ya göre maddi bir şey veya olguya dayanan hileli davranışla dolandırıcılık suçu işlenebilir. Bu sebeptir ki: *“Cahil bir kimseye alelade bir kağıdı banknot diye sürmek halinde dolandırıcılık cürmü mevcut olduğu gibi bir kimsenin cehaleti hasebiyle büyü, sihir gibi şeylere inanmasından*

Ergün, Güneş, Dolandırıcılık Suçunun Susmak Suretiyle İşlenmesi Sorunsalı, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 12, S. 1, Y. 2021, s. 309 vd.

⁴³ Toroslu, s. 180; Artuç, s. 805.

⁴⁴ Centel/ Zafer/ Çakmut, s. 513. Failin hukuken aydınlatma yükümlülüğünün bulunduğu veya susmasının beyan niteliğinde olduğu hallerde ihmali davranışın hile olarak kabul edilmesi gerekir. Söz konusu hallerde ihmali hareketin icrai davranışla eşdeğerde olduğuna ilişkin görüş için bkz. Artuk/ Gökçen/ Alşahin/ Çakır, s. 673.

⁴⁵ Soyaslan, s. 443.

⁴⁶ Erem, s. 648; Tezcan/ Erdem/ Önok, s. 872; Ekici Şahin, s. 229.

*mütevellit zaaf, hulus ve saflığından istifade ile aldatılması halinde de cürüm mevcuttur*⁴⁷.

Ekici Şahin'e göre kişiler arasındaki ilişkiler "*şüphe*" değil "*güven*" esasına dayandığından, soyut yalana inanarak faile menfaat temin eden kişinin, "*yeterince uyanık olmadığı, şüphe duymadığı*" gerekçesiyle, cezai korumadan yoksun bırakılması modern hukuk anlayışıyla bağdaşmaz. Aksinin kabulü halinde ceza sorumluluğu failin kusurlu davranışına göre değil de "*mağdurun kusuruna göre*" belirlenmiş olur. Dolandırıcılık suçu, yalnızca dikkatli ve uyanık kişilerin korunması amacıyla ihdas olunmamıştır⁴⁸.

Bu noktada, gerçekte hasta olmadığı halde hasta olduğundan bahisle dilenen kimseye para verilmesinin dolandırıcılık suçunu oluşturup oluşturmadığı sorusu akla gelebilir. Manzini'nin "*merhamet dolandırıcılığı*" olarak nitelendirdiği bu türden durumlarda, mağdurun, faile (dilenciye) para vermesi, kandırılmış olmasından değil, duyduğu merhamet ve acıma hissinden kaynaklandığı yani mağdurun merhamet duygusu nedeniyle "*istendiği için*" verildiğinden dolandırıcılık suçu söz konusu olmaz⁴⁹.

Aksi düşünceye göre ise soyut yalan dolandırıcılık suçunun hileli davranış unsuru içerisinde değerlendirilmez, yalanın "nitelikli" olması gerekir. Hile, soyut yalanı aşır, dış unsurlarla desteklenmelidir⁵⁰. So-

⁴⁷ Majno, s. 99-100. Aynı yönde bkz. Erem, s. 414.

⁴⁸ Ekici Şahin, s. 232.

⁴⁹ Düşünceyi nakleden Erem, s. 646. Dilencilik bakımından, hilenin soyut yalanı aşır "*dış unsurlarla desteklenmesi*" halinde, dolandırıcılık suçunun oluşacağı hususunda bkz. Tezcan/ Erdem/ Önok, s. 882; Kangal, s. 281. Benzer düşünce için bkz. Eker Kazancı, Behiye/ Zeyrek, İlker, TCK'da Dolandırıcılık Suçu, DEÜHFD, C. 21, Özel Sayı (Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan), Y. 2019, s. 578-279.

⁵⁰ Centel/ Zafer/ Çakmut, s. 504, 512; Gökcan/ Artuç, Cilt 4, s. 5748; Artuç, 800; Tümerkan'a göre somut olay ortamı soyut yalanı destekler nitelikte ise (örneğin mağdurun yaş küçüklüğü, akıl zayıflığı veya telaşlı bir ortamda bulunması halinde) basit yalan ile de dolandırıcılık suçu işlenebilir. Açıklama için bkz. Tümerkan, s. 41 vd. Hafizoğulları'na göre "*Hukuk aptalları korumak zorunda değildir*". Bkz. Hafizoğulları, Zeki, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçları, Zabunoğlu Armağanı, Ankara 2011, s. 411. Aynı yönde bkz. Hafizoğulları, Zeki/ Özen, Muharrem, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Kişilere Karşı Suçlar, Ankara 2010, s. 375. Soyaslan'a göre de "hiç kimse kolaylıkla başkasının sözüne

yut yalan, başkalarının sahip oldukları hukuki değere tecavüz etmediğinden, soyut yalana karşı bir hukuki yaptırım mevcut değildir⁵¹. Carrara'ya göre yalan suç değildir, kimse başkasının sözüne kolayca inanmamalıdır, inanırsa kusur kendisindedir. Ancak tazminat talep edebilir. Dolandırıcılık bakımından yalana, bir sahneye konuş (desise) teşkil etmeli⁵² ve eylem belli bir “yoğunluğa” ve “güce” ulaşmalıdır⁵³. Kaba, çıplak, kolay anlaşılabilir yalan, dolandırıcılık suçunu işlemeye elverişli bir davranış değildir⁵⁴.

Başka bir düşünceye göre ise yalannın hile sayılıp sayılmaması somut olaya göre hâkim tarafından takdir edilmeli ve mağdur aldanıp hataya düşmüşse hile mevcut sayılmalıdır⁵⁵. Bu düşünceyi benimseyen Özen'e göre “yalan söyleyen kişi, toplumda belirli bir güven duygusu oluşturmuş, yalan söylemeyen bir kişi sıfatına sahip olmuş, öyle tanınır hale gelmiş ise soyut yalan hile olabilir”⁵⁶.

Yargıtay'a göre de “Hile nitelikli yalandır. Fail tarafından yapılan hileli hareket belli oranda ağır, yoğun ve ustaca olmalı, sergileniş açısından mağdurun inceleme olanağını ortadan kaldıracak nitelikte birtakım hareketler olmalıdır”⁵⁷.

“Hile, maddi olmayan yollarla karşısındakini aldatan, yanılgıya düşüren, düzen, dolap, oyun, entrika vb. her türlü eylemdir. Bu eylemler bir gösteriş biçiminde olabileceği gibi, gizli davranışlar olarak da ortaya çıkabilir. Gösterişte, fail sahip bulunmadığı olanaklara ve sığfata sahip

---

inanmamalıdır, TCK hileli davranışların eşlik etmediği yalanyı cezalandırmamaktadır”. Açıklama için bkz. Soyaslan, s. 441.

⁵¹ Özgenç, s. 25.

⁵² Carrara'dan nakleden Erem, s. 647-648; Dönmezer, s. 366.

⁵³ Gökcan/Artuç, Cilt 4, s. 5754.

⁵⁴ Selçuk, s. 111.

⁵⁵ Gözübüyük, Abdullah Pulat, Türk Ceza Kanunu Gözübüyük Şerhi, Cilt 4, Beşinci Bası, İstanbul (tarihsiz), s. 712.

⁵⁶ Özen, s. 671.

⁵⁷ Yargıtay CGK.,15.01.2019 tarih, E. 2018/15-118, K. 2019/11; CGK., 29.11.2016 tarih, E. 2016/15-120, K. 2016/453; Yargıtay 15. CD., 21.04.2021 tarih, E. 2017/37739, K. 2021/4625; Yargıtay 11. CD., 18.01.2017 tarih, E. 2015/7356, K. 2017/352; 11. CD., 14.09.2021 tarih, E. 2021/13430, K. 2021/6472. Kararlar için bkz. www.kazanci.com. Erişim Tarihi: 07.02.2022.

olduğunu bildirmekte, gizli davranışta ise kendi durum veya sıfatını gizlemektedir. Ancak sadece yalan söylemek, dolandırıcılık suçunun hile unsurunun gerçekleşmesi bakımından yeterli değildir. Yasa koyucu yalanı belirli birtakım şekiller altında yapıldığı ve kamu düzenini bozacak nitelikte bulunduğu hallerde cezalandırmaktadır. Böyle olunca hukuki işlemlerde, sözleşmelerde bir kişi mücerret yalan söyleyerek diğerini aldatmış bulunuyorsa bu basit şekildeki aldatma, dolandırıcılık suçunun oluşumuna yetmez.

Yapılan yalan açıklamaların dolandırıcılık suçunun hileli davranış unsurunu oluşturabilmesi için, bu açıklamaların doğruluğunu kabul ettirebilecek, böylece muhatabın inceleme eğilimini etkisiz bırakabilecek yoğunluk ve güçte olması ve gerektiğinde yalana bir takım dış hareketlerin eklenmiş bulunması gerekir.

Dolandırıcılık suçunda hileli davranışın ancak bu şekilde gerçekleşmiş sayılacağını kabul eden bu görüşe “sahneye koyma” (mise en scéne) teorisi adı verilmektedir. O halde dolandırıcılık suçunun unsurunu oluşturan hileli davranış şu şekilde tanımlamak mümkündür. Olaylara ilişkin yalan açıklamaların ve sarf edilen sözlerin doğruluğunu kuvvetlendirecek ve böylece muhatabın inceleme eğilimini etkileyebilecek yoğunluk ve güçte olması ve bu bakımdan gerektiğinde bir takım dış hareketler ekleyerek veya böylece var olan halden ve koşullardan yararlanarak, almayacağı bir kararı bir kimseye verdirmek suretiyle onu aldatması, bu suretle başkasının zihin, fikir ve eylemlerinde bir hata meydana getirmesidir. Böylece dolandırılanın iradesi fesada uğratılmakta, sakatlanmaktadır”⁵⁸. Dolandırıcılık suçu bakımından hile, yalanı aşan, yanıltacak ve kandıracak yoğunluk ve güçte olmalıdır⁵⁹.

⁵⁸ Yargıtay CGK, 26.6.2012 tarih, E. 2011/15-420 ve K. 2012/249.

⁵⁹ Yargıtay CGK, 01.10.2013 tarih, E. 2012/15-1535, K. 2013/400.

Yargıtay'ın nitelikli yalanın mevcut olduğu pek çok olayda “*sahneye koyma-mizansen oluşturma*” şartını aramadığı ifade edilmektedir⁶⁰.

Yargıtay'a göre failin hileli davranışına (yalanına) rağmen gerçek, basit bir araştırma ile ortaya çıkarılabilecekse veya “*mağdurun kendisine söyleneni denetleme olanağı veya bu yönde bir yükümlülüğü bulunduğu halde bu olanak ve yükümlülük doğrultusunda hareket etmeyecek aldanmış olması*”⁶¹ halinde dolandırıcılık suçu oluşmaz⁶². Yargıtay tarafından ortaya konulan “*nitelikli/ustaca sergilenmiş yalan*” ve “*mağdurun denetleme olanağının ortadan kaldırılması*” ölçütlerinin,

⁶⁰ Ekici Şahin, s. 213. Dolandırıcılık suçu bakımından hileli davranışın, her zaman sahneye koyma biçiminde işlenmesinin zorunlu olmadığı hususunda bkz. Önder, s. 368.

⁶¹ Yargıtay CGK. 29.06.2021 tarih, E. 2018/139, K. 2021/317; Yargıtay CGK., 10.06.2021 tarih, E. 2018/19-614, K. 2021/269; Yargıtay 11. CD., 25.11.2021 tarih, E. 2021/25254, K. 2021/10822; 11. CD., 04.05.2018 tarih, E. 2016/1139, K. 2018/4204. Kararlar için bkz. www.kazanci.com. Erişim Tarihi: 07.02.2022.

⁶² Yargıtay'ın TCK m. 158/1-j hükmünde düzenlenen suç tipine ilişkin istikrarlı uygulamasına göre; ilgili banka kredi vermek için araştırma yapması gerekirken yapmadan söz konusu belgelere istinaden kredi kullanmış ise, “*bankanın denetim imkanı ortadan kaldırılmadığı için*” atılı suçun oluşmadığı kabul edilmektedir. Yargıtay 15. CD., 15.01.2015 tarih, E. 2013/6629, K. 2015/527; Yargıtay 15. CD., 29.04.2014 tarih, E. 2012/16272, K. 2014/8346. Yine Yargıtay'a göre banka, yasal olarak kişilerin beyanlarıyla bağlı olmadan kredi vermek için araştırma yapmak zorunda ise ve bu araştırmayı yapmadan ibraz edilen belgeler ile yetinerek kredi vermiş ise nitelikli dolandırıcılık suçunun unsurları oluşmayacaktır. Yargıtay 15. CD., 17.12.2014 tarih, E. 2013/5596, K. 2014/21531. Benzer kararlar için bkz. Atalan, Mustafa, Dolandırıcılık, Sahtecilik ve Güveni Kötüye Kullanma Suçları Şerhi, 2. Baskı, Ankara 2018, s. 522 vd. “*Sanığın hakkında beraat hükmü kurulan diğer sanık Ayşe ile gayri resmi birlikteliklerinden olan çocuklarını Emekli Sandığı üyesi resmi nikâhlı eşi Emine Karakaş'tan doğmuş gibi nüfusa kaydettirip adı geçenin ölümü ile Emekli Sandığı'na başvurarak çocukları adına yetim maaşı bağlanmasını talep ederek kamu kurumunu dolandırmaya kalkıştığı iddia olunmasına, katılan kurum görevlilerince 1338 doğumlu olan Emine'nin çocukların doğum tarihlerine göre 56, 65, 70 ve 73 yaşlarında olup fizyolojik olarak doğum yapmasının olağan olmaması nedeniyle beyana itibar etmeyip, talep konusunda hiçbir işlem yapmadan çocukların nüfus ve doğum tutanaklarını araştırarak Emine'den olmuş gibi nüfusa tescil edilen çocukların gerçekte gayri resmi eşleri Ayşe ve Hatice'nin çocukları olduğunu tespit ederek yetim maaşı talebini reddetmesi karşısında, hileli hareketlerin aldatma yeteneğinin bulunmaması nedeniyle dolandırıcılık suçu oluşmamıştır*”. Yargıtay 11. CD., 23.10.2007 tarih, E. 2006/10077, K. 2007/6957.

TCK'de yer almayan ve Yargıtay'ın dolandırıcılık suçunun kapsamını "daraltmak" için kabul ettiği ölçütler olduğu öne sürülmektedir⁶³.

Bununla birlikte Yargıtay'ın, muhatabın batıl inançlara sevk edilmesi, mevcut batıl inançlarının kullanılması suretiyle veya "kamu görevlileriyle ilişkisinin olduğundan, onlar nezdinde hatırı sayıldığından bahisle ve belli bir işin gördürüleceği vaadiyle" aldatılması bakımından basit yalanı hileli davranış olarak kabul ettiği görülmektedir⁶⁴. Şu halde Yargıtay'ın bir suçun nitelikli halinin uygulanması için hileli davranış saydığı "soyut yalanı", aynı suçun temel hali için hileli davranış olarak kabul etmemesi bizatihi kendi içerisinde çelişkilidir⁶⁵. Nitekim TCK m. 158/1-b ve c hükümleri kapsamında "kişinin içinde bulunduğu tehlikeli durum veya zor şartlardan yararlanmak suretiyle" ve "kişinin algılama yeteneğinin zayıflığından yararlanmak suretiyle" dolandırıcılık suçunun işlenmesi halinde, çoğu kez yalın/basit yalan yeterli olup, failin ustaca sergilenmiş, ağır ve nitelikli bir yalan söylemesine dahi gerek yoktur^{66,67}. Bu durumdaki kişilerin aldatılması daha kolaydır⁶⁸.

⁶³ Ekici Şahin, s. 225.

⁶⁴ Ekici Şahin, s. 224-225.

⁶⁵ Benzer düşünce için bkz. Maviş, Volkan, Dolandırıcılık Suçunun Hile Unsuruna İlişkin Sorunlar, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayı C. 1, Y. 2015, s. 611.

⁶⁶ Dolandırıcılık suçunda mağdurun temyiz kudretine sahip olmamasının hataya düşürülmesine mani olmadığı hususunda bkz. Erem, s. 655-656.

⁶⁷ Algılama ve anlama yeteneğinin bulunmaması halinde ise "mağdurun hileli davranışı algılama ve anlama yeteneği olmadığı ve irade özgürlüğünün ihlalden bahsedilmesi mümkün olmadığından", eylemin "hırsızlık" suçu kapsamında olduğu kabul edilmektedir. Açıklama için bkz. Özen, s. 666. Temyiz gücünden kısmen veya tamamen yoksun olanlardan menfaat temin edilmesinin "ehliyetsizlerin sömürülmesi" olarak tanımlandığı ve bu türden eylemlerin mülga TCK m. 505 kapsamında cezalandırıldığı hususunda bkz. Tezcan/ Erdem/ Önok, s. 867. Mülga 765 sayılı TCK'nin m. 505 hükmüne göre "Her kim, kendisinin yahut başkasının menfaatine olarak bir sabi veya mahcurun veya ehil olmayan kimsenin ihtiyaçlarını veya heveslerini veya tecrübesizliğini suistimal ile onlardan birinin veya aharının mazarratına hukukça hükmü havi bir senet alırsa veren şahsın hukuki ehliyeti haiz olmamasından dolayı bu senet hükümsüz sayılmakla beraber faili bir seneden beş seneye kadar hapis olunur ve yüz liradan aşağı olmamak üzere ağır cezaı nakdi alınır". Bu türden bir düzenlemeye 5237 sayılı TCK'de yer verilmemiştir.

⁶⁸ Atalan, s. 136. Yazara göre bu nitelikli hal bakımından mağdurda zayıf da olsa bir "irade" vardır. Açıklama için bkz. Age., s. 137.

Düşüncemize göre özel hukuk hükümleri kapsamında sözleşmenin sakatlığını doğuran ve sözleşme yapma iradesini etkileyen her türlü yalan (soyut yalan) dolandırıcılık suçunun hileli davranış unsuru içerisinde değerlendirilemez. Ancak bir eylemin dolandırıcılık olarak cezalandırılabilmesi için her zaman “*ağır, yoğun ve ustaca sergilenmiş*” bir yalana da ihtiyaç bulunmamaktadır. Dolandırıcılık suçu bakımından yalanın hileli davranış olarak kabul edilebilmesi için maddi veya hukuki olgu veya olaylarla veya başka yalanlarla desteklenmesi (kendi içerisinde tutarlı ve inandırıcı olması) gerekir. Hiç şüphesiz yalana “nitelik” veya “*yoğunluk ya da ağırlık*” katan husus da maddi veya hukuki olgu ve olaylarla bezenmesi, dış unsurlarla güçlendirilmesi⁶⁹ ve muhatabının denetim imkanının ortadan kaldırılması amacıyla “*süslenmesi*”dir. Örneğin, batıl inanç kullanılmak suretiyle (veya dini inanç ve duyguları istismar suretiyle) dolandırıcılık bakımından, yalan belli ağırlıkta veya nitelikli olmasa dahi eylem dolandırıcılık olarak kabul edilmektedir⁷⁰.

Dolandırıcılık suçu bakımından, failin “*hileli davranışının*” muhatabını kandırabilecek/ aldatabilecek nitelikte olması gerekmektedir⁷¹. Ancak, muhatabın/ mağdurun mutlaka kandırılmış olması gerekmez⁷². Zira, hileli davranışa rağmen muhatap/ mağdur, kanmamış/ aldanmamış olabilir ve bu halde teşebbüs hükümleri uygulanır. Kural olarak hile, muhatabını aldatmış ise “*elverişli*” kabul edilmelidir⁷³. Ancak bu niteliğin (elverişliliğin) ne şekilde tespit edileceği tartışmalıdır. Hileli davranışın muhatabı kandırabilecek nitelikte olup olmadığı objektif mi yoksa sübjektif ölçülere göre mi belirlenecektir?

⁶⁹ Centel/ Zafer/ Çakmut, s. 513.

⁷⁰ Batıl itikat nedeniyle aldatıcı olmasa dahi eylemin dolandırıcılık sayılacağı hususunda bkz. Erem, s. 653.

⁷¹ Majno, s. 95; Gözübüyük, s.714. Toroslu’ya göre mevcut TCK ve mülga TCK, hileli davranışın “*kandırabilecek nitelikte*” olmasını zorunlu bir unsur olarak kabul etmemektedir. Açıklama için bkz. Toroslu, s. 180. Aynı yönde bkz. Tezcan/ Erdem/ Önok, s. 872. TCK bakımından da hilenin kandırıcı nitelikte olması gerekliliğinin devam ettiği hususunda bkz. Özen, s. 659.

⁷² Özgenç, s. 26; Centel/ Zafer/ Çakmut, s. 511; Koca ve Üzülmez, s. 741.

⁷³ Erem, s. 653.

Erem'e göre "kandırmaya elverişlilik" izafi olup kesin ölçüt getirmeye müsait bir unsur değildir⁷⁴. Elverişlilik bakımından, "mağdurun sübjektif durumu"⁷⁵ ve "aldanma kabiliyeti"⁷⁶ dikkate alınmalıdır (sübjektif ölçütten hareket edilmelidir). Mağdur aldatılmış ise hile dolandırıcılık teşkil etmelidir⁷⁷. Aksinin kabulü halinde asıl korunmaya muhtaç olan aklen zayıf veya saf kimselerin himaye edilmemesi gibi istenmeyen bir sonuç ortaya çıkar⁷⁸. Zira basiret (ortalama insan basireti) büyük oranda kişinin aklına ve tecrübesine bağlıdır⁷⁹. Bu sebeple "elverişliliğin" tespitinde, mağdurun dikkatsizliği, faile güveni, hatası, olağan denetim yapması halinde hileyi ortaya çıkarabileceği gibi hususların dikkate alınmaması gerektiği öne sürülmektedir⁸⁰. Hilenin, mağduru hataya sürüklemesi yeterli olup, ortalama bir insan değil bizatihi somut olaydaki mağdur dikkate alınmalı ve bir eylemin hile teşkil edip etmediği "mağdura ve durumuna göre" değerlendirilmelidir⁸¹.

Objektif ölçüte göre ise muhatabın basit bir inceleme ile hileyi ortaya çıkarabilme imkânı bulunduğu halde bu incelemeyi dahi yapmadığı hallerde objektif olarak "aldatmaya elverişli" bir hile mevcut değildir. Davranışın suçun maddi unsurunu oluşturup oluşturmadığı ex ante bir yaklaşımla "olay anındaki koşullar dikkate alınarak makul bir gözlemcinin değerlendirmesine göre failin gerçekleştirdiği hileli davranışın mağdurun çevresinden ortalama bir kişinin iradesi üzerine etki getirecek nitelikte ise"⁸² eylem hileli davranış olarak kabul edilmelidir.

⁷⁴ Erem, s. 652.

⁷⁵ Erem, s. 652; Dönmezer, s. 377.

⁷⁶ Dönmezer, s. 377.

⁷⁷ Hilenin karşı tarafı aldatmış olması suçun oluşması için yeterlidir. Ancak objektif olarak aldatma kabiliyeti bulunan bir davranışa rağmen mağdur aldanmamış ise "teşebbüs" hükümlerinin uygulanması gerekir. Açıklama için bkz. Tezcan/ Erdem/ Önok, s. 874.

⁷⁸ Toroslu, s. 180.

⁷⁹ Erem, s. 653.

⁸⁰ Önder, s. 372.

⁸¹ Centel/ Zafer/ Çakmut, s. 515. Tümerkan'a göre de hilenin kandırma niteliği, her olayın özelliği ve mağdurun durumu da dikkate alınarak, somut olay şartlarına göre, tespit edilmelidir. Açıklama için bkz. Tümerkan, s. 59.

⁸² Kangal, s. 259.

Objektif ölçüte göre muhatabını kandırmaya elverişli olmadığı halde kendisinden beklenen -ortalama- özeni yerine getirmeyip aldanan (kendi kusuruyla aldatılan) kimsenin, ceza hakiminden kendisini korumasını isteyemeyeceği öne sürülmektedir⁸³. Bu düşünceye göre “*objektif olarak hataya düşürücü ve başkasının tasavvuru üzerinde etki doğurucu her davranış, hiledir*”⁸⁴. TCK’de hileli davranışların aldatmaya elverişli olması bir unsur olarak aranmamakla birlikte, objektif ve somut bir değerlendirmeye göre aldatma kabiliyeti olmayan eylemler, işlenemez suç kapsamında değerlendirilmelidir⁸⁵.

Hileli davranışın mağduru aldatmaya elverişli olup olmadığı her somut olayın özelliğine göre “*hâkim tarafından*” belirlenmelidir⁸⁶.

Yargıtay’a göre “*Hile ve desisenin kandırıcılık niteliği, yöneldiği kişi veya kişilerin aldanma yeteneği diğer bir deyişle subjektif durumları itibariyle olaysal olarak değerlendirilmelidir. Objektif bir değerlendirme ile kandırıcılık niteliği belirlenmeye çalışıldığı takdirde herkes için genel bir objektif bir ölçütün bulunmasındaki zorluk yanında daha çabuk kandırabilecek zeka seviyesine sahip insanlar hukuki korunmadan yoksun kalacaklardır. Bu nedenle hile ve desisenin kandırıcılık niteliğine ulaşmış ve ulaşmadığı her somut olayda, olayın özelliği, mağdurun durumu, faille olan ilişkisi, kullanılan hile, desise vb. kriterler ayrı ayrı ele alın-*

⁸³ Ölçüt hakkında açıklama için bkz. Önder, s. 372.

⁸⁴ Centel/ Zafer/ Çakmut, s. 508; Aynı yönde bkz. Koca/ Üzülmüş, s. 740; Bayraktar vd. s. 259. Hafizoğulları/Özen’e göre de “*hataya düşürülmek ve düşmekte ölçü, öznel değil, nesnel olmak zorundadır. Nesnel ölçü, herhalde, zamanın akışı içinde oluşmuş olan, herkes için ortak beşeri deneyim kurallarıdır*”. Açıklama için bkz. Hafizoğulları/ Özen, s. 375. Benzer düşüncedeki Özen’e göre nesnel ve öznel değerlendirme birlikte yapılmalı ancak bu değerlendirmenin sonuçları çatışır, nesnel değerlendirme üstün tutulmalıdır. Yazara göre hileli hareketin aldatıcı olup olmadığı objektif (nesnel) ölçülere göre belirlenmelidir. Ancak hile kişiden beklenen basit ve temel bir araştırma ile tespit edilebiliyorsa, belli bir ağırlıkta ve aldatıcı sayılamaz. Açıklama için bkz. Özen, s. 673.

⁸⁵ Centel/ Zafer/ Çakmut, s. 508-509.

⁸⁶ Dönmez, s. 377; Tümerkan, s. 59; Önder, s. 372.

rak yargıç tarafından değerlendirilmelidir⁸⁷. Yargıtay, baskın bir şekilde “sübjektif ölçütü” esas almaktadır⁸⁸.

Düşüncemize göre de TCK m. 157 hükmünün “hileli davranışlarla mağdurun aldatılmasını” esas alması nedeniyle “aldatılma” sübjektif karakteri baskın bir nitelik taşımaktadır. Bu sebeple, hileli davranışın mağduru/muhatabı aldatmaya elverişli olup olmadığı, mağdurun kişisel özellikleri (eğitimi, entelektüel seviyesi, yaşam tecrübesi vs.), olayın koşulları (mağdurun içerisinde bulunduğu duygusal ve çevresel durum), failin hileli davranışı ilişkilendirdiği maddi veya hukuki olguların mağdur açısından ifade ettiği önem ve değeri bir bütün olarak nazara alındıktan sonra “hâkim” tarafından –olaya özgü bir şekilde- tespit edilmelidir. Belli bir olay ve belli bir mağdur bakımından aldatıcı olmayan hileli davranış, başka bir mağdur bakımından (aynı olay koşullarında olsa dahi) aldatıcı olabilir.

Mağdurun aldanması, failin hileli davranışından değil de bizatihi mağdurun kendi davranışından kaynaklanmış ise eylem dolandırıcılık suçunu oluşturmaz⁸⁹. Ancak mağdurdaki hatanın, fail tarafından de-

⁸⁷ Yargıtay CGK., 24.11.1998 tarih, E. 1998/6-280, K. 1998/359, www.kazanci.com. Erişim Tarihi: 07.02.2022.

⁸⁸ “Hilenin kandırıcı nitelikte olup olmadığı olaysal olarak değerlendirilmeli, olayın özelliği, mağdurun durumu, fiille olan ilişkisi, kullanılan hilenin şekli kullanılmışsa gizlenen veya değiştirilen belgenin nitelikleri ayrı ayrı nazara alınmalıdır. O halde hileli davranışın aldatacak nitelikte olması gerekir. Basit bir yalan hileli hareket olarak kabul edilemez. Olaysal olarak değerlendirme, hileli hareketin ne olduğu, mağdur üzerindeki etkisi, kandırabilecek bir hareket olup olmadığı, mağdurun iyiniyeti ve güven duygularının suistimal edilip edilmediği araştırılmalıdır”. Yargıtay 11. CD., 05.06.2006 tarih, E. 2005/144, K. 2006/5115, www.kazanci.com. Erişim Tarihi: 07.02.2022. “Esasen, hangi davranışların hileli olup olmadığı konusunda genel bir kural koymak oldukça zor olmakla birlikte, bu konuda olaysal olarak değerlendirme yapılmalı, olayın özelliği, mağdurun durumu, fiille olan ilişkisi, kullanılmışsa gizlenen veya değiştirilen belgenin nitelikleri ayrı ayrı nazara alınmak suretiyle sonuca ulaşılmalıdır”. Yargıtay CGK., 29.06.2021 tarih, E. 2018/139, K. 2021/317, www.kazanci.com. Erişim Tarihi: 07.02.2022.

⁸⁹ Toroslu, s. 185; Ekici Şahin, s. 260. Bu türden durumlarda TCK m. 160 ve m. 250/3 hükümlerinin uygulanması gündeme gelebilir. Açıklama için bkz. Okuyucu Ergün, s. 306, dn. 17. Yerdelen’e göre de “irtikap suçunun ikna suretiyle işlenen şekli dolandırıcılığa benzemektedir. İkna suretiyle irtikap suçunda fail, gerçekleştirildiği hileli davranışlarla mağduru hataya sevk edip, kendisine veya başkasına yarar sağladığından veya bu yolda vaatle bulunulmasını temin ettiğinden, failin kamu görevlisi olması hariç, dolandırıcılık suçundan bir farkı

vam ettirilmesi hileli davranış teşkil eder ve eylem dolandırıcılık suçu kapsamında cezalandırılmalıdır⁹⁰.

Hilenin mutlaka beyan biçiminde işlenmesine gerek olmadığından, dolandırıcılık suçunda hileli davranış, tek başına ve/veya diğer eylemlerle birlikte yazılı yalana başvurulmak suretiyle de işlenebilir. Bu halde, yazılı yalan (sahte belge), yalanı güçlendiren maddi olgu ve dış unsur olduğundan, yazılı yalan da hileli davranış kapsamında değerlendirilmelidir⁹¹. Yargıtay'a göre de hileli davranışın tespiti bakımından "*gizlenen veya değiştirilen belgenin niteliği*" dikkate alınmalıdır⁹².

II. BELGEDE SAHTECİLİK SUÇLARINDA "ALDATMA YETENEĞİ"

TCK m. 204 hükmü kapsamında sahtecilik eyleminin suç teşkil edebilmesi için belgenin maddi veya fikri anlamda sahte olarak düzenlenmesi veya gerçek bir belgenin "*başkalarını aldatabilecek şekilde değiştirilmesi*" gerekmektedir.

TCK m. 204 gerekçesine göre "*Sahtelikten söz edebilmek için, düzenlenen belgenin gerçek bir belge olduğu konusunda kişiyi yanıltıcı nitelikte olması gerekir. Başka bir deyişle, sahteliğin beş duyuyla anlaşılabilir olmaması gerekir. Özel bir incelemeye tâbi tutulmadıkça gerçek olmadığı anlaşılamayan belge, sahte belge olarak kabul edilmesi gere-*

---

yoktur. Dolayısıyla ikna suretiyle irtikabı, dolandırıcılıktan ayıran özelliğin; failin kamu görevlisi olması ve eylemini görevinin sağladığı güveni kötüye kullanmak suretiyle gerçekleştirmesi olduğu söylenebilir". Yerdelen, Erdal, İrtikap Suçu, ERÜHFD, C. VIII, S. 2, Y. 2013 (Prof. Dr. Doğan Soyaslan'a Armağan), s. 484.

⁹⁰ Mevcut hatadan yararlanma tek başına aldatma sayılmaz. Ancak fail, hileli davranışlarla hatanın ortadan kalkmasını engellemişse veya hatanın devam etmesini ya da güçlenmesini sağlamış ise artık eylem dolandırıcılık suçunu oluşturur. Açıklama için bkz. Özbek/ Doğan/ Bacaksız, s. 710.

⁹¹ Centel/ Zafer/ Çakmut, s. 513.

⁹² Yargıtay 11. CD., 05.06.2006 tarih, E. 2005/144, K. 2006/5115, www.kazanci.com. Erişim Tarihi: 07.02.2022.

*kir...İkinci seçimlik hareket, gerçek bir resmi belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştirmektir*⁹³.

TCK m. 207 hükmünün gerekçesine göre de özel belgede sahtecilik suçu *“gerçek bir özel belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştirmek suretiyle de işlenebilir”*.

Bu düzenlemeler nazara alındığında, *“aldatma yeteneği”* nin resmi ve özel belgede sahtecilik suçlarının bütün seçimlik hareketleri bakımından mevcudiyeti zorunlu bir unsur olarak Kanun’da açıkça sayılmadığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, TCK m. 204 ve 207 hükümlerinde, sahteciliğin resmi veya özel bir belgede değişiklik yapmak suretiyle işlenen şekli bakımından yer verilen *“başkalarını aldatacak surette”* ifadesi (fiile ilişkin nitelendirme), resmi veya özel belgede yapılan her değişikliğin belgede sahtecilik kapsamında değerlendirilmesinin önüne geçme amacını taşımaktadır⁹⁴. Bizim de katıldığımız düşünceye göre kanun koyucu işgal kabiliyetinin varlığını -bu seçimlik hareketler bakımından- açıkça vurgulamak istemektedir⁹⁵. Ancak bu şekildeki bir düzenleme tekniği, diğer seçimlik hareketler bakımından *“işgal kabiliyetinin”* zorunlu unsur olmadığı sonucunu doğurmaz⁹⁶.

⁹³ TCK m. 205 hükmünün gerekçesine göre de resmî belgeyi bozma, yok etme ve gizleme fiilleri bakımından ise belgedeki değişikliğin *“başkalarını aldatıcı niteliği taşımayabilir”*. Nitekim Yargıtay’a göre de *“Sahtecilik suçlarında, düzenlenen belgenin veya belgede yapılan değişikliğin aldatma yeteneğinin olması zorunlu iken, bu maddede düzenlenen seçimlik hareketlerin mahiyetleri gereği, başkasını aldatmaya uygun ve elverişli olması gerekli değildir”*. Yargıtay CGK., 30.03.2021 tarih, E. 2017/6-1018, K. 2021/147; Yargıtay CGK., 28.11.2019 tarih, E. 2016/21-403, K. 2019/681. Kararlar için bkz. www.kazanci.com. Erişim Tarihi: 07.02.2022.

⁹⁴ Koca/ Üzülmöz, s. 773.

⁹⁵ Kahraman, Recep, Belgede Sahtecilik Suçlarında İşgal Kabiliyeti, MÜHFDHAD, C. 26, S. 2, Aralık 2020, s. 784. Tezcan/ Erdem/ Önok’a göre işgal kabiliyeti *“düzenleme”* eylemi açısından da aranmalıdır. Açıklama için bkz. Tezcan/ Erdem/ Önok, s. 1054. Öğretideki bir düşünceye göre *“aldatabilecek şekilde”* ibaresine *“değiştirme”* fiili dışındaki fiiller bakımından yer verilmemesi hükmü tartışmalı hale getirmiştir. Kanun değişikliği ile ya bu ifade çıkarılmalı ya da diğer seçimlik hareketler içinde benimsenmelidir. Bu türden bir değişiklik yapıncaya kadar, *“aldatabilecek şekilde”* ifadesinin (fail yararına olması nedeniyle ve eşitlik ilkesi gereğince) diğer seçimlik hareketler yönünden de uygulanması gerekmektedir. Görüş için bkz. Özbek/ Doğan/ Bacaksız, s. 840.

⁹⁶ Kanun’daki düzenleme biçiminin *“sadece bir anlatım üslubu olduğu, [TCK m. 207 hükmünde yer verilen] fiilin her iki şekli bakımından da aldatma yeteneğinin*

İğfal/aldatma yeteneği, belgede sahtecilik suçlarına ilişkin yasal düzenlemelerde yer alması zorunlu olmayan ve içtihatla geliştirilen bir unsurdur^{97,98}. İğfal/aldatma kabiliyeti, bizatihi tipe uygun fiilin yapısında mevcut olan ve ayrıca tanımlanmasına gerek olmayan “*sahtecilik suçlarının özünde var olan*”⁹⁹ bir unsurdur. Bir belgenin aldatma yeteneğinin mevcut olup olmadığı öncelikle hâkim tarafından değerlendirilmelidir^{100,101}.

---

bulunmasının zorunlu olduğu” hususunda bkz. Gökcan, Hasan Tahsin, Özel Belgede Sahtecilik Suçu, Ankara Barosu Dergisi, Yıl 68, S. 2010/1, s. 224.

⁹⁷ Gökcan, Hasan Tahsin/ Artuç, Mustafa, Türk Ceza Kanunu Şerhi, 5. Cilt, Ankara 2021, s. 6968; Kahraman, s. 783. Aksi görüşteki Erman’a göre iğfal kabiliyeti bağımsız bir niteliğe sahip olmayıp halihazırda zarar unsuru içerisinde değerlendirilmesi gereken husustur. Açıklama için bkz. Erman, Sahir, Sahtekârlık Suçları, Ankara 1987, s. 253.

⁹⁸ “*Vergi Usul Kanunu’nda kaçakçılık suçları kapsamında düzenlenen sahtecilik fiillerinde belgede şekil denetimi ve aldatma kabiliyetinin Türk Ceza Kanunu’ndaki sahte belge düzenleme ve kullanma suçlarından farklı değerlendirilmesi gerektiği...Vergi Usul Kanunu’nda düzenlenen kaçakçılık suçunda sahte belge açısından iğfal kabiliyeti aranmayacağı*” hususunda ayrıntılı tartışma ve açıklama için bkz. Şişman, Gülden, Sahte Belgedeki Şekil Şartına Aykırılığın Vergi Kaçakçılığı Suçuna Etkisi, TBB Dergisi (2021), S. 153, s. 277, 288-291; Ela, Hatice, Vergi ve Ceza Hukukunda Sahte Belge ve Yanıltıcı Belge, Ankara 2020, s. 74.

⁹⁹ Taşdemir, Kubilay, Belgelerde Sahtecilik Suçları, 2. Baskı, Ankara 2019, s. 38

¹⁰⁰ “*Dava konusunun asıl ve öncelikli bilirkişisi mahkeme kurulu olup, ancak teknik bilgi gerektiren konularda uzman bilirkişi görüşünden yararlanabilir ve maddi öğeye göre, kandırıcılık yeteneğinin belirlenmesi de hakime aittir*”, Yargıtay 6. Ceza Dairesi, 07.07.2004, E. 2004/4262, K. 2004/8958; “*...şeker fabrikasından celp edilip incelenmek suretiyle özelliklerinin duruşma tutanağına yazılması, denetime olanak verecek şekilde aslının dosya içine konulması ve iğfal kabiliyetinin ne şekilde oluştuğunun karar yerinde tartışılıp değerlendirilmesi gerektiği ve onaysız fotokopi niteliğinde olup suret belge özelliği taşımayan belgelerin hukuki sonuç doğurmaya elverişli olmadığı ve aldatıcılık yeteneği bulunmadığından resmi belgede sahtecilik suçunun unsurları itibarıyla oluşmayacağı gözetilmeden,*”, Yargıtay 5. Ceza Dairesi, 15.03.2021, E. 2017/4018, K. 2021/1122. Kararlar için bkz. www.kazanci.com. Erişim Tarihi: 08.02.2022.

¹⁰¹ Belgede sahtecilik suçları yönünden ilk bilirkişinin mahkeme olduğu, belgenin iğfal kabiliyetinin, genel yaşam tecrübesi ile ilk önce bizzat hâkim tarafından tespit edilmesi gerektiği, belgede sahtecilik suçu yönünden bilirkişiyeye başvurulması gereken esas hususun, belgede maddi sahteciliğin bulunup bulunmadığı ya da belgedeki imzanın aidiyeti konusunda olması gerektiği kabul edilmektedir. Açıklama için bkz. Birtek, Fatih, AİHM, Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Işığında Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat, 2. Baskı, Ankara 2017, s.226, dn. 600.

Belge üzerinde sahtecilik eylemlerinin suç teşkil edebilmesi, iğfal (başkalarını/belirsiz sayıda kişiyi aldatma) yeteneğinin mevcudiyetini gerektirmektedir¹⁰². Öğretideki baskın düşünceye göre belgenin aldatma yeteneğinin mevcut olup olmadığı “objektif” ölçüte göre belirlenmelidir¹⁰³,¹⁰⁴. Belgedeki sahteciliğin ilk bakışta anlaşılabilir olması, belirsiz sayıda kişiyi aldatma özelliğinin bulunmadığını gösterir ve bu türden bir belgede “zarar imkân ve olasılığı” bulunmadığından belgede sahtecilik suçu oluşmaz¹⁰⁵. Bununla birlikte “aldatma yeteneğinin” mahiyeti tartışmalıdır. Öğretideki baskın düşünceye göre aldatma yeteneği, maddi unsur olarak değerlendirilmeli ve maddi unsur içerisinde incelenmelidir¹⁰⁶. İğfal kabiliyeti/aldatma yeteneği, belgenin zarar verme imkânı/tehlikesi olarak kabul edilmelidir¹⁰⁷.

¹⁰² Kahraman, s. 781. Özen’e göre TCK madde gerekçesinde hangi ölçütün benimseneceği hususunda bir açıklık bulunmasa da aldatma yeteneğinin belirlenmesinde nesnel (objektif) bir değerlendirme yapılmalıdır. Açıklama için bkz. Özen, s. 731-732. Yargıtay’a göre ise aldatma yeteneğinin mevcut olup olmadığının “nesnel olarak” tespiti gerekmektedir. Yargıtay CGK., 21.06.2011 tarih, E. 2011/5, 2011/4-136. Yargıtay kararları için bkz. Gökçen, Ahmet, Belgede Sahtecilik Suçları, 5. Baskı, Ankara 2018, s.117 vd.

¹⁰³ Artuk, M. Emin/ Gökçen, Ahmet/ Yenidünya, A. Caner, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 15. Baskı, Ankara 2015, s. 601; Tezcan/ Erdem/ Önok, s. 1054; Özbek/ Doğan/ Bacaksız, s. 841; Gökçen/ Artuç, 5. Cilt, s. 6968; Taşdemir, s. 38; Gökçen, Belgede Sahtecilik Suçları, s.116.

¹⁰⁴ Yargıtay’a göre de “Sahte belgenin ilk bakışta dikkati çekmeyecek biçimde düzenlenip belirli bir kişiyi değil birçok kişiyi aldatabilecek nitelikte olması ve aldatma gücünün objektif olarak saptanması gerekir. Bu nedenle örneğin, memurların bilgisizliği ve ihmalleri nedeniyle kandırıcılık yeteneği olmayan belge üzerinde işlem yapmaları belgeye hukuki geçerlilik kazandırmaz. Daha önceden var olan subjektif bir bilgi, belge üzerinde var olan aldatma yeteneğini ortadan kaldırıcı etkiye sahip değildir”. Yargıtay CGK., 24.06.2021 tarih, E. 2019/125, K. 2021/306, www.yargitay.gov.tr. Erişim Tarihi: 10.02.2022.

¹⁰⁵ Tezcan/ Erdem/ Önok, s. 1054.

¹⁰⁶ Gökçen, Belgede Sahtecilik Suçları, s.116; Özbek/ Doğan/ Bacaksız’a göre “aldatma yeteneği” sahtecilik kavramı (maddi unsur) içerisinde yer alan ve bu unsura “mündemiç” bir unsurdur. Açıklama için bkz. Özbek/ Doğan/ Bacaksız, s. 839. Aynı yönde bkz. Yokuş Sevük, Handan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 3. Baskı, Ankara 2020, s. 673.

¹⁰⁷ Kahraman, s. 781 vd.; Toroslu’ya göre “yazılı belgelere ilişkin sahtelikler de hukuki öneme sahip olmalı, kamuyu aldatmaya elverişli olmakla kalmamalı aynı zamanda sahihliğinin garanti altına aldığı belirli menfaatlere zarar vermeye veya en azından bunları tehlikeye koymaya elverişli olmalıdır”. Açıklama için bkz. Toroslu, s. 232.

Belgede sahtecilik suçları bakımından, belgenin gerçek olup olmadığı hususunda “*mutad araştırma yükümlülüğü olup olmadığı sorulması, mutad araştırma yükümlülüklerinin olduğunun tespiti halinde, yapılan teyit sonunda belgelerin sahteliğinin ortaya çıkacak olması sebebiyle sahteciliğin hukuki sonuç doğurmayacağı ve atılı suçun unsurları itibarıyla oluşmayacağı*” kabul edilmektedir¹⁰⁸. Zira muhatabın bilgisizliği veya ihmali nedeniyle objektif olarak aldatma yeteneği olmayan bir belgenin hukuki sonuç doğurmuş olması (“fiili iğfal”)¹⁰⁹, belgenin aldatma yeteneği bulunduğu anlamına gelmez ve bu belgeye hukuki geçerlilik kazandırmaz¹¹⁰. Belgenin muhatabı, sahteliği ilk bakışta anlayamamış olsa dahi bu husus olağan bir kontrolde fark edilmişse belgenin aldatma yeteneğinin bulunmadığı kabul edilmelidir¹¹¹.

Düşüncemize göre belgenin aldatma yeteneği, belgedeki değişikliğin zarar doğurma tehlikesi (fiil unsuru) içerisinde değerlendirilmesi gereken ve tipiklikte açıkça yer verilmese de doğal olarak fiil unsuru içerisinde yer alan fiile bağlı ve fiilden ayrılamayan (diğer bir deyişle fiilin niteliği olarak kabul edilebilecek) bir unsurdur.

III. BELGENİN ALDATMA YETENEĞİ İLE DOLANDIRICILIK SUÇUNUN HİLELİ DAVRANIŞ UNSURU ARASINDAKİ İLİŞKİ

Dolandırıcılık suçunda hileli davranış, muhatabı aldatmaya elverişli olduğu sürece yazı, söz, işaret gibi çeşitli araçlar aracılığıyla meydana getirilebilir¹¹². Dolandırıcılık suçunda çoğu kez fail, muhatabının (mağdurun) iradesini etkileyebilmek (ve onu kandırabilmek) amacıyla, tek başına veya diğer hileli davranışlarla birlikte belge kullanmak

¹⁰⁸ Yargıtay 11. CD., 31.03.2021 tarih, E. 2018/6138, K. 2021/3270, www.kazanci.com. Erişim Tarihi: 07.02.2022.

¹⁰⁹ Yargıtay’a göre “...*Muhatabın hatasından, dikkatsiz ya da özensizliğinden kaynaklanan ‘fiili iğfal’ aldatma yeteneğinin varlığını göstermez*”. Yargıtay CGK., 14.10.2003 tarih, E. 2003/232, K. 2003/250. Karar ve Yargıtay uygulaması için bkz. Taşdemir, s. 39 vd.

¹¹⁰ Özbek/ Doğan/ Bacaksız, s. 841.

¹¹¹ Artuk/ Gökçen/ Yenidünya, s. 601.

¹¹² Koca/ Üzülmüş, s. 736; Artuk/ Gökçen/ Alşahin/ Çakır, s. 673.

suretiyle ve toplumun özel veya resmî belgelere duyduğu güvenden de faydalanarak eylemine “yoğunluk” ve “ustalık” katmaktadır. Günümüzde toplumsal ilişkilerdeki “güven” duygusunun yerini “şüpheye” bırakması nedeniyle kişilerin söz veya davranışlarla aldatılması zorlaştığından, haksız yarar sağlamayı amaçlayan faillerin sıklıkla sahte belge kullandığı görülmektedir¹¹³. Bu türden durumlarda belgede sahtecilik, dolandırıcılık suçunu işleyebilmek için başvuru “araç suç” haline gelmektedir.

Dolandırıcılık suçunda fail tarafından mağduru aldatmak için kullanılan sahte belgenin aldatma yeteneğinin, hileli davranış üzerine etkisi tartışmalıdır. Özellikle fail tarafından kullanılan sahte özel veya resmî belgenin aldatma yeteneğinin bulunmaması halinde, dolandırıcılık suçunun hileli davranış unsurunun gerçekleşip gerçekleşmediği sorunu ortaya çıkmaktadır.

Öğretideki bir düşünceye göre dolandırıcılık suçunda kullanılan belgede, aldatma yeteneğinin bulunup bulunmadığını araştırmaya gerek yoktur. Dolandırıcılık suçunda önemli olan gerçekleştirilen hileli davranışla birlikte kişinin aldatılmış olmasıdır¹¹⁴. Belgenin aldatma yeteneği bulunmasa dahi -şartları oluştuğu takdirde- dolandırıcılık suçu oluşabilir¹¹⁵. Ayrıca, aldatma yeteneği olmasa dahi bizatihi sahte belgenin mevcudiyeti mağdurun algılamasını ve karar verme yeteneğini etkileyebilir. Bu düşünceyi savunan yazarlar tarafından, belgenin aldatma yeteneğinin bulunmadığı hallerde, eylemin -diğer şartların varlığı halinde- dolandırıcılık suçunu oluşturabileceği kabul edilmekle birlikte herhangi bir ölçüt geliştirilmemiştir.

---

¹¹³ Belgelerin, özellikle dolandırıcılık suçlarının işlenişinde kullanılan en eski ve en yaygın araçlardan birini oluşturduğu hususunda bkz., Akın, Gülfer, Resmi Belgede Sahtecilik Suçu, 1. Baskı, Ankara 2021, s. 13.

¹¹⁴ Kahraman, s. 783; Korkmaz, Fulya, Dolandırıcılık Suçu, Yayınlanmamış Doktora Tezi (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Ankara 2020, s. 99. Korkmaz'a göre “Maddi vasıtanın bir belge olması halinde, belgenin evrakta sahtecilik suçları bakımından aranan “iğfal kabiliyeti”nin bulunup bulunmadığının araştırılmasına gerek yoktur”. Age., s. 90.

¹¹⁵ Akın, s. 161. Belgenin aldatma yeteneğinin olmadığı durumlarda, haksız yarar sağlama söz konusu ise dolandırıcılık suçunun düşünülebileceği hususunda bkz. Gözübüyük, Cilt 3, s. 285.

Aksi düşünceye göre ise sahte belge kullanılmak suretiyle icra olunan hileli davranış bakımından, belgenin aldatma yeteneğinin bulunmadığı hallerde, dolandırıcılık suçunun “hileli davranış” unsurunun da oluşmadığı öne sürülmüştür. Bu düşünceyi savunan Yenidünya’ya göre “Hilenin, üzerinde sahtecilik yapılmış yahut sahte olarak üretilmiş bir belgeye dayanılarak gerçekleştirilmesi ve bu yolla aldatılan mağdurdan haksız menfaat elde edilmesi yahut edilmeye çalışılması ihtimalinde kural olarak hem belgede sahtecilik hem de dolandırıcılık suçu gerçekleşir. Ancak belgenin aldatma yeteneğinin bulunmaması durumunda, ortada dolandırıcılık açısından da elverişsiz bir davranış bulunduğundan, belgede sahtecilik suçu gerçekleşmeyeceği gibi, dolandırıcılık da oluşmaz”¹¹⁶.

Yargıtay’a göre sahtecilik suçunun konusu olan belgenin iğfal kabiliyeti bulunmadığında, belgenin niteliğine ve faile bağlı olarak farklı suçların işlenebilmesi mümkündür. İlk olarak, belgenin iğfal kabiliyeti bulunmasa bile bununla çıkar sağlanması eylemi dolandırıcılık suçunu oluşturur¹¹⁷. Yargıtay, “...senet üzerinde yapılan tahrifatın iğfal kabiliyetinin olmamasının dolandırıcılık suçunun sübutunu etkilemeyeceği, dosya kapsamında toplanan delillere göre sanığın atılı suçu işlediğinin sabit olduğu, takibin iptal edilmiş olması nedeniyle eylemin teşebbüs aşamasında kaldığı gözetilmeden atılı suçtan mahkumiyeti yerine yazılı şekilde beraatine karar verilmesi...”ni hukuka aykırı bulmuştur¹¹⁸.

¹¹⁶ Yenidünya, Caner, Dolandırıcılık Suçunun Maddi Unsurları Üzerine Bir Değerlendirme, <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:m6Q6-KBYM7gl:https://caneryenidunya.com/dolandiricilik-sucunun-maddi-unsurlari/&hl=tr&gl=tr&strip=1&vwsrsc=0> (sayfaya google ön belleği üzerinden ulaşılmıştır). Erişim Tarihi: 07.02.2022.

¹¹⁷ “Kardeşinin nüfus cüzdanı fotokopisiyle başvurup, onun adıyla sözleşme imzalayarak aldığı cep telefonu hattını kullanarak yaptığı görüşme ücretlerini ödememe eyleminin bütün halinde dolandırıcılık suçunu oluşturduğu gözetilmelidir.” Yargıtay 11. CD., 03.10.2007 tarih, E. 2007/3349, K. 2007/6186.

¹¹⁸ Yargıtay 15. CD., 17.10.2019 tarih, E. 2017/6578, K. 2019/10137, www.yargitay.gov.tr. Erişim Tarihi: 10.02.2022. “İnceleme konusu somut olayda, sanığın kendisini Leyla ...olarak tanıtarak müşteki Ahmet...’in işyerinden yaptığı altın alışverişi karşılığında müştekiye verdiği Leyla ... adına düzenlenen ve üzerinde keşideci isim, adres ve imzası dışında 6102 sayılı Kanunun 776. maddesinde öngörülen zorunlu unsurların hiçbirisini taşımaması nedeniyle hukuki sonuç

Yargıtay, dolandırıcılık suçunun nitelikli halleri bakımından, fail tarafından kullanılan belgenin aldatma kabiliyetinin bulunmadığı hallerde nitelikli halin gerçekleşmediğini kabul etmektedir. Bununla birlikte, dolandırıcılık suçu kapsamında kullanılan belgenin bankanın maddi varlıklarından olan “çek” olması halinde, çekin TTK’de belirlenen yasal zorunlu unsurları bulunmasa dahi “*maddi varlık*” olarak mevcudiyeti söz konusu olduğundan, eylemin TCK m. 158/1-f kapsamında (“*banka veya diğer kredi kurumlarının araç olarak kullanılması suretiyle dolandırıcılık*”) olduğunu kabul ettiği kararı da bulunmaktadır^{119, 120}.

Yargıtay’ın, fail tarafından kullanılan belgedeki sahteciliğin aldatma yeteneğinin bulunmadığı (sahteciliğin ilk bakışta anlaşıldığı/ anlaşılabilceği) hallerde, dolandırıcılık suçunun oluşmayacağını kabul ettiği kararları da bulunmaktadır¹²¹.

---

doğurmaya elverişli belge niteliğini kazanmayan bononun, bu haliyle işlem yapmaya elverişli olmadığı ve aldatıcılık yeteneğinin bulunmadığı, TCK.nun 204. maddesinde belirtilen resmi belgede sahtecilik suçunun teşebbüse olanaklı suçlardan bulunmadığı gibi hukuki sonuç doğurmaya elverişli bir belge bulunmaması nedeniyle sahtecilik suçunun oluşmayacağı, eyleminin dolandırıcılık suçunun hile unsuru içerisinde kaldığı gözetilmeden yazılı şekilde resmi belgede sahtecilik suçundan hüküm kurulması” hukuka aykırıdır. Yargıtay 11. CD. 27.03.2014 tarih, E. 2012/22192, K. 2014/5927.

¹¹⁹ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 11.07.2014, E. 2013/15-782 K. 2014/355 sayılı karar. Karar için bkz. Atalan, s. 339. “Çekin hile unsuru olarak kullanılmasının daha ağır bir cezayı gerektirmesinin nedeni mağdura bakan yönüdür. Yasal unsurları eksik ya da tümünden sahte oluşturulmuş bir çek kullanılarak işlenen dolandırıcılık suçlarında da, bankanın bir maddi varlığı veya böyle bir maddi varlığın bulunduğu algısı hile olarak kullanılmakta, mağdur “çek”e güvendiği için daha kolay aldatılmaktadır. Kaldı ki çekin unsurlarının eksik olması bankanın maddi varlığı olduğu olgusunu da değiştirmemektedir. Bu nedenle iğfal kabiliyetini haiz olması şartıyla çekin tümünden sahte olarak oluşturulmuş olması veya unsurlarının eksik olmasının suçun bu nitelikli halinin oluşumu bakımından bir önemi bulunmamaktadır.” Yargıtay CGK., 11.07.2014 tarih, E. 2013/15-782, K. 2014/355. Benzer kararlar için bkz. Artuç, s. 900 vd.

¹²⁰ Failin kredi çekmek için bankaya teslim ettiği belgelerin sahte olduğu görevliler tarafından ilk bakışta anlaşılabiliriyorsa bankanın denetim olanağı ortadan kaldırılamayacağı için yapılan hilenin belli bir boyuta ulaştığı söylenemez. Bu halde nitelikli dolandırıcılık suçunun unsurları oluşmayacaktır. Açıklama için bkz. Atalan, s. 494, 510.

¹²¹ “...*sanığın tanzim ettiği sahte polis kimliğinin aldatıcılık özelliği bulunmadığı ve karşı tarafın denetim imkânının elinden alınmadığı, bu şekilde otobüs*

Yargıtay'a göre "Bilirkişi tarafından incelenerek mahkûmiyet hükmüne esas alınan Mehmet ...adına düzenlenen 15.02.2001 tarihli reçeteye iki, Sait ... adına düzenlenen 14.03.2001 tarihli reçeteye 2 ibarelerinin sonradan farklı mürekkepli kalemle eklendiği, yine Dede ...adına düzenlenen 23.12.2000, Adnan ... adına düzenlenen 24.02.2001 tarihli reçetelerde ise herhangi bir ilave ve tahrifat bulunmayıp muayeneyi yapan hekimin anılan reçeteleri yazmadığı, ilaçların kupürlerinin fazladan yapıştırıldığı, bu itibarla belgeleri kontrol ve ödeme emri düzenlemekle görevli kurum yetkililerinin bu ilaveleri ilk bakışta fark edebileceği cihetle aldatma yeteneği bulunmadığı ve buna bağlı olarak hile unsuru gerçekleşmeyip denetim olanağı kaldırılmadığından dolandırıcılık suçu oluşmaz"¹²².

Zikrolunan Yargıtay kararları incelendiğinde Yargıtay'ın, dolandırıcılık suçu kapsamında kullanılan sahte belgelerin aldatma yeteneğinin bulunmadığı durumlarda, dolandırıcılık suçunun maddi unsurunun oluşup oluşmadığı hususunda istikrarlı bir uygulamasının bulunmadığı, herhangi bir ölçüt geliştirmediği, her somut olay bakımından "hileli davranış" unsurunun gerçekleşip gerçekleşmediğini değerlendirdiği anlaşılmaktadır.

Kanaatimizce dolandırıcılık suçu kapsamında "araç suç" olarak işlenen belgede sahtecilik eylemleri bakımından, belgenin aldatma kabiliyetinin, dolandırıcılık suçunun hileli davranış unsuru üzerine etkisi bakımından iki temel ölçüt geliştirilebilir.

İlk ölçüte göre dolandırıcılık gayesi ile işlenen belgede sahtecilik (sahte belge kullanma), tek bir eylem ise (fail sahte belge dışında söz veya davranışları herhangi bir hileli davranışa başvurmamış ise) bel-

---

şoförünün yaptığı denetim ile belgenin sahteliğini tespit ederek sanığın haksız menfaat temin etmesini engellediği, böylelikle, sanığın denetim imkânını ortadan kaldıracak mahiyette hileli bir eyleminin bulunmadığı... suçun kanuni unsurlarının oluşmadığı ve sanığın beraatine hükmedilmesi gerektiği..." Yargıtay 15. CD., 06.11.2018 tarih, E. 2016/3622, K. 2018/7662, www.kazanci.com. Erişim Tarihi: 14.02.2022.

¹²² Yargıtay 11.CD., 19.06.2007 tarih, E. 2007/ 2964, K. 2007/4276. Karar için bkz. Artuç, Mustafa/ Akkaya, Çetin/ Gedikli, Cemil, 2006-2007-2008 İçtihatları ile Türk Ceza Kanunu, 2. Baskı, Ankara 2008, s. 921.

genin aldatma yeteneği ile dolandırıcılık suçunun hileli davranış unsurunun “bütünleştiği/ örtüştüğü” ve belgenin aldatma yeteneğinin olmamasının aynı zamanda hileli davranışın da yokluğu olarak anlaşılması gerekir. Zira bu türden durumlarda hileli davranış “sahte belge”den oluşan tek bir maddi vakiya dayanmaktadır. Özellikle, banka veya kredi kurumlarına yapılan kredi başvuruları, resmî kurumlara ödeme için yapılan başvurular (örneğin eczanelerin veya özel hastanelerin SGK’den geri ödeme talepleri, tarımsal destek ödemeleri vs. başvurular) bakımından, başvurucunun -koşul olarak öne sürülen hususların varlığını veya yokluğunu ispat etmesi “belge” sunulması koşuluna bağlanmaktadır. Bu türden durumlarda varlığı veya yokluğu ispat edilmesi istenen hususlar bakımından “belge” ile ispat (veya tespit) zorunlu olup; başvuranın beyanının hukuki bir değeri bulunmamaktadır. Hukuki sonuç doğurmaya yönelik esas eylem, “belgenin sunulması”dır. Failin, doğrudan veya bir sistem aracılığıyla sunduğu belge, hukuki sonucun doğumuna doğrudan etki edeceğinden, muhatapı aldatan veya hataya düşüren husus “belgedeki sahtecilik”tir. Belgenin -arzu edilen sonucun doğumu (yararın sağlanması) bakımından- doğrudan sonuç doğuracağı, diğer bir deyişle failin beyanının belge yerine geçmediği veya belgeye ek bir değer taşımadığı durumlarda, belgenin aldatma yeteneği ile dolandırıcılık suçunun “hileli davranış” unsuru “örtüşmüş/ bütünleşmiş” hale gelir¹²³. Bu sebeple, sahte belgenin “asıl vakia” olarak mağdurun algısına sunulduğu hallerde, belgenin aldatma yeteneğinin bulunmamasının aynı zamanda hileli davranışın da yokluğu anlamına geleceğinden hem belgede sahtecilik

¹²³ Yargıtay’a göre de “...suça konu teknik servis raporundaki ilk tanzimde kullanılan kalem mürekkebinin fiziki görünümüne benzer siyah mürekkepli kalemle ay gösteren bölümün birler basamağındaki '8' rakamının tahrifen "7" rakamına dönüştürüldüğü ve ay gösteren bölümün onlar basamağındaki "0" rakamının üzerinden de mükerrer olarak gidilerek bu bölümün tahrifen "20.07.2012" haline getirildiği, bu şekilde gerçekleştirilen tahrifatın ilk bakışta ve kolaylıkla dikkati çekecek nitelikte olması nedeniyle belgenin aldatma kabiliyetini haiz olmadığı, sahtecilik suçunun oluşması için aldatma yeteneğinin bulunması gerektiği, ayrıca dolandırıcılık suçunun oluşması için gerekli olan nitelikli ve yoğun hilenin de bu haliyle dosyaya konu olayda yer almadığı olayda dolandırıcılık suçunun yasal unsurlarının oluşmadığı kabul edilmelidir. Yargıtay 15. CD. (Kapatılan), 09.06.2021 tarih, E. 2018/132, K. 2021/6863, www.yargitay.gov.tr. Erişim Tarihi: 09.02.2022.

hem de dolandırıcılık suçlarının yasal unsurlarının oluştuğu söylene-
mez¹²⁴.

Yargıtay'ın yukarıda bahsedilen kararlarına konu olan, banka ve-
ya resmî kurumların aldatılmasına konu olaylarda, sahte belgeler ile
hileli davranış birbiriyle bütünleştiğinden, belgenin aldatma yetene-
ğinin bulunmaması, hileli davranışın da yokluğu olarak kabul edilmiş
ve dolandırıcılık suçunun oluşmadığına kanaat getirilmiştir.

İkinci ölçüte göre ise failin muhatabını (mağduru) aldatmak veya
hataya düşürmek için sahte belge dışında belli durum ve olaylara iliş-
kin olarak sözlü, yazılı veya bedensel tavır veya hareketlerle hileli
davranışları gerçekleştirdiği ve bu davranışların da hukuki sonucun
doğumuna (veya yararın sağlanmasına) doğrudan etki ettiği hallerde
(mağdurun algısına sunulan esas maddi vakianın sahte belge olmadığı
hallerde), belgenin aldatma yeteneğinin bulunmamasının, dolandırıcı-
lık suçunun hileli davranış unsurunun oluşumuna herhangi bir etkisi
olmaz. Zira bu türden durumlarda, mağduru/ muhatabı aldatmak/
hataya düşürmek için kullanılan tek/ belirleyici maddi vakia, sahte

¹²⁴ Yargıtay'ın şu kararlarında da aldatma yeteneği olmayan belge dışında başkaca
bir hileli davranışın bulunup bulunmadığı değerlendirilmiş ve başkaca bir hileli
davranışın bulunmaması nedeniyle eylemin dolandırıcılık suçunu
oluşturmadığına karar verilmiştir: *"Bakıma muhtaç ...'in, sanığın yetkilisi olduğu
özürlü bakım merkezine gerekli muayenesinin yapıp 04/01/2013 günü yatırıldığı,
bakıma muhtaç ...'ün bir rahatsızlığı nedeniyle ameliyat için hastanede yattığı
dönem içinde, sanığın bu durumu gizlemeye yönelik bir belge düzenleme veya
davranışı olmadığı gibi refakatçi göndermemesine rağmen göndermiş gibi de
belgede düzenlemediği ayrıca sanığın, kurumun mağdura refakatçi gönderilip
gönderilmemesi konusunda denetim imkanını ortadan kaldıracak hileli
davranışının da bulunmadığı anlaşılmakla atılı suçun yasal unsurları
oluşmadığı gözetilmeden, beraati yerine yazılı şekilde mahkumiyetine
hükmedilmesi" hukuk aykırıdır. Yargıtay 15. CD., 15.10.2018 tarih, E. 2015/11759,
K. 2018/6661; "Suça konu iş yerinin gerçek bir iş yeri olması, sanıkların
kurumun denetim imkanını ortadan kaldıracak mahiyette hileli bir
hareketlerinin bulunmaması, kurumun kendisine bildirilen işyerlerini ve işe giriş
bildirgelerini denetleme yetkisinin her zaman bulunması ve pirim borçlarının
ödenmiş olması karşısında, nitelikli dolandırıcılık ve resmi belgede sahtecilik
suçlarının yasal unsurları oluşmadığı gözetilmeden, beraatları yerine yazılı şekilde
sanıklar hakkında mahkumiyet hükümleri verilmesi" hukuka aykırıdır. Yargıtay 15.
CD., 03.10.2018 tarih, E. 2016/194, K. 2018/6243. Karar için bkz.
www.kazanci.com.*

belge kullanma olmayıp; bu eylem dışında da mağdurun aldanması- na/ hataya düşmesine neden olabilecek belli bir olaya veya duruma ilişkin “ek” vakıalar da bulunmaktadır. Sahte belge dışında, fail tarafından belli olay veya duruma ilişkin olarak gerçekleştirilen “hileli davranışların” bulunması ve bu davranışların da mağdurun faile yarar sağlaması hususundaki iradesi üzerine doğrudan etkisinin bulunması halinde, artık belgenin aldatma yeteneği ile hileli davranış birbirinden “bağımsız” maddi vakıalar olarak karşımıza çıkmaktadır¹²⁵. Bu türden durumlarda sahte belge, mağdurun algısına sunulan asıl maddi vakıa olmayıp, destekleyici mahiyettedir; asıl maddi vakıa failin kullandığı hileli diğer söz ve eylemlerdir¹²⁶. Bu sebeple, bu tür durumlarda belgenin aldatma yeteneğinin mevcut olup olmadığının araştırılması gerekir¹²⁷. Örneğin; fail mağduru aldatmak veya hataya düşürmek için “aldatma yeteneği olmayan” sahte resmi veya özel belge kullanmakla birlikte, kendisinin belli özelliklere sahip olduğu (mali durumunun iyi olduğu) veya belli bir statüde bulunduğu ya da belli bazı kişilerle yakın irtibatının bulunduğu hususunda hileli söz ve eylemleri gerçekleştirmiş ise veya sahte belge, başka olgu ve olaylarla desteklenmiş (ya da olgu veya olaylar sahte belge ile desteklenmiş ise) sahte belge dışındaki bu eylemler tek başına dolandırıcılık suçunun hileli davranış

¹²⁵ Nitekim Yargıtay da belgeye yapılan eklemelerin aldatma yeteneğinin bulunmadığı bir olayda dolandırıcılık suçunun oluştuğuna karar vermiştir. “Sanığın katılanın önünde tamamını doldurduğu senetteki yazıların silik olmasından ötürü tahrifat iddia edilen “on bin” ve “10” şeklindeki yazı ve rakamların üzerinden birkaç kere gittiğini belirtmesi , bilirkişi raporunda ise sanığın savunmasını doğrular şekilde tahrifatın aynı el ürünü olduğu belirtilmekle birlikte tahrifatın başka kalemlerle ve sonradan eklenerek yapıldığının yazılması, ayrıca sanığın borç miktarı kadar alacaklı olduğuna dair herhangi bir yazılı delil sunamaması ve bu miktar üzerinden icra takibi başlatması karşısında , icra dairesini araç olarak kullanmak suretiyle dolandırıcılık suçunu işlediği sabit olduğundan atılı suçtan mahkumiyeti yerine beraatine karar verilmesi” hukuka aykırıdır. Yargıtay 15. CD., 24.10.2017 tarih, E. 2017/23482, K. 2017/21164, www.yargitay.gov.tr 10.02.2022.

¹²⁶ Nitekim Yargıtay’da bir kararında, failin –yasal zorunlu unsurları eksik- çek kullandığı olay bakımından, failin işyeri açtığını belirterek mağdurdan mal talep etmesini ve malı teslim almasını nazara alarak, eylemin TCK m. 157/1 hükmü kapsamında basit dolandırıcılık suçunu oluşturduğunu kabul etmiştir. Yargıtay 15. CD., 14.02.2013 tarih, E. 2013/1225, K. 2013/2770. Karar için bkz. Artuç, s. 900, dn. 2039.

¹²⁷ Aksi düşünce için bkz. Korkmaz, s. 90.

unsurunu oluşturabilecek nitelikte olduğundan, eylem dolandırıcılık suçunu oluşturur¹²⁸.

Yargıtay'ın bir kararında, dolandırıcılık suçu bakımından, hilenin kandırıcı nitelikte olup olmadığının olaysal olarak değerlendirilmesi, olayın özelliği, fiille olan ilişkisi, mağdurun durumu, “*kullanılmışsa gizlenen veya değiştirilen belgenin niteliklerinin ayrı ayrı nazara alınması*” biçimindeki kabulü de bu düşüncemizi desteklemektedir¹²⁹.

IV. SONUÇ

Dolandırıcılık hile temeline dayanan ve bireyler arasındaki hukuki ilişkilerde mevcut olan güven duygusunu suistimal edilmesi suretiyle işlenen bir suçtur. Bu suç tipinde fail, muhatabını/ mağduru aldatabilmek (kendisini daha inandırıcı kılabilmek için) çoğu kez belli olay ve olgulara ilişkin olarak açık veya örtülü hileli davranışlarda bulunmaktadır. Bununla birlikte, günümüz toplumsal yaşamında bireyler arasındaki güven ilişkisinin yerini (tamamen olmasa da kısmen) “şüphe”ye bırakması nedeniyle, dolandırıcılık suçunu işlemeyi amaçlayan failin, mağduru aldatabilmesi diğer bir deyişle kendisini (söz ve davranışlarını) “inandırıcı” kılabilmesi için belge kullanması fiili bir zaruret ve sıklıkla karşılaşılan bir durum haline gelmiştir.

Dolandırıcılık suçunun işlenmesinde “araç suç” olarak işlenen belgede sahtecilik suçu bakımından, belgede sahtecilik suçunun mad-

---

¹²⁸ “*Her ne kadar mahkeme tarafından belgenin iğfal kabiliyetinin olmaması nedeniyle nitelikli dolandırıcılık suçunun da hile unsurunun oluşmadığından bahisle beraat hükmü verilmiş ise de; tahrif edilmiş olan senedin icra takibine konulduğu, katılana ait taşınmazın haczedildiği, sanığın; katılanla arasında var olduğunu savunduğu yüklü miktardaki ticari ilişkiyi herhangi bir belge ve fatura ile ispat edemediği, bilirkişi raporuna göre senet üzerinde oynama yapıldığının sabit olduğu ve sanığın 200 bin TL'lik alacağı için katılıandan 640 bin TL'lik senet almasının oluşa uygun olmadığı nazara alındığında; atılı suçun sanık tarafından işlendiği sabit olup, nitelikli dolandırıcılık suçundan mahkumiyet hükmü kurulması gerekirken yazılı şekilde sanığın beraatine hükmedilmesi [hukuka aykırıdır]” Yargıtay 15. CD. 13.11.2018 tarih, E. 2016/3692, K. 2018/7964, www.yargitay.gov.tr. Erişim Tarihi: 13.02.2022.*

¹²⁹ Yargıtay 15. CD., E. 2015/14138, K. 2015/30884, www.kazanci.com. Erişim Tarihi: 13.02.2022.

di unsurunu içerisinde değerlendirilen “aldatma yeteneği” ile dolandırıcılık suçunun maddi unsurunu oluşturan “hileli davranış”ın özdeş kavramlar olup olmadığının tespit edilmesi gerekmektedir. Dolandırıcılık suçu kapsamında işlenen ve TCK m. 212 hükmü uyarınca her durumda ayrıca cezalandırılan belgede sahtecilik eylemlerinin maddi unsuru (aldatma yeteneği) ile dolandırıcılık suçunun hileli davranış unsurunun mutlak anlamda örtüştüğü söylenemez. Bu sebeple, kullanılan sahte belgenin aldatma yeteneğinin bulunmaması her durumda dolandırıcılık suçunun oluşmasını engellemez.

Belgede sahtecilik suçuna konu belgenin, “aldatma yeteneği” ile dolandırıcılık suçunun “hileli davranış” unsuru arasındaki ilişkinin ortaya konulabilmesi için iki ölçüt geliştirilebilecektir. İlk ölçüte göre dolandırıcılık gayesi ile işlenen belgede sahtecilik (sahte belge kullanma), tek bir eylem ise (fail sahte belge dışında söz veya davranışları herhangi bir hileli davranışa başvurmamış ise) belgenin aldatma yeteneği ile dolandırıcılık suçunun hileli davranış unsurunun “*bütünlüğü/ örtüştüğü*” ve belgenin aldatma yeteneğinin olmamasının aynı zamanda hileli davranışın yokluğu anlamına geldiği kabul edilmelidir. Özellikle resmi kurumlar açısından, herhangi bir hukuki sonucun doğmasında “belge”nin esas alındığı ve hukuki sonucun doğrudan doğruya “belgeye dayandığı” hallerde, belgenin aldatma yeteneği mevcut değilse, dolandırıcılık suçunun hileli davranış unsuru da gerçekleşmemiş kabul edilmelidir.

İkinci ölçüte göre failin muhatabını (mağduru) aldatmak veya hataya düşürmek için sahte belge dışında belli durum ve olaylara ilişkin olarak sözlü, yazılı veya bedensel tavır veya hareketlerle hileli davranışları gerçekleştirdiği ve bu davranışların da hukuki sonucun doğumuna (veya yararın sağlanmasına) doğrudan etki ettiği hallerde (mağdurun algısına sunulan esas maddi vakianın sahte belge olmadığı ve hukuki sonucun doğrudan doğruya belgeye dayanmadığı hallerde), belgenin aldatma yeteneğinin bulunmamasının, dolandırıcılık suçunun hileli davranış unsurunun oluşumuna herhangi bir etkisi olmaz.

Sonuç olarak belgenin aldatma yeteneği ile dolandırıcılık suçunun hileli davranış unsurunun bütünleşip bütünleşmediğinin ayırt edilmesi, belgenin hukuki sonucun doğumuna olan etkisinin doğrudan olup olmadığının; failin sahte belge dışında belli bir olay veya duruma ilişkin hileli bir davranışının bulunup bulunmadığı ve bu hileli davranışın hukuki sonucun doğmasına doğrudan etki edip etmediğinin ortaya konulmasına bağlıdır.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu çalışmada yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazarların Katkı Oranı Beyanı: Konunun belirlenmesi, literatürün taranması, öğretilerdeki görüşlerin sistematize edilmesi, fikir oluşturulması ve çalışmanın yazımında yazarların katkıları ortaktır.

KAYNAKÇA

- Akın**, Gülfer, Resmi Belgede Sahtecilik Suçu, 1. Baskı, Ankara 2021.
- Artuç**, Mustafa, Malvarlığına Karşı Suçlar, 3. Baskı, Ankara 2018.
- Artuç**, Mustafa/ **Akkaya**, Çetin/ **Gedikli**, Cemil, 2006-2007-2008 İçtihatları İle Türk Ceza Kanunu, 2. Baskı, Ankara 2008.
- Artuk**, M. Emin/ **Gökçen**, Ahmet/ **Alşahin**, M. Emin/ **Çakır**, Kerim, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 19. Baskı, Ankara 2021.
- Artuk**, M. Emin/ **Gökçen**, Ahmet/ **Yenidünya**, A. Caner, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 15. Baskı, Ankara 2015.
- Atalan**, Mustafa, Dolandırıcılık, Sahtecilik ve Güveni Kötüye Kullanma Suçları Şerhi, 2. Baskı, Ankara 2018.
- Birtek**, Fatih, AİHM, Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Işığında Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat, 2. Baskı, Ankara 2017.
- Centel**, Nur/ **Zafer**, Hamide/ **Çakmut**, Özlem, Kişilere Karşı İşlenen Suçlar, Cilt I, 5. Bası, İstanbul 2021.

- Dönmezer**, Sulhi, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş Ondördüncü Bası, İstanbul 1995.
- Eker Kazancı**, Behiye/ **Zeyrek**, İlker, TCK'da Dolandırıcılık Suçu, DEÜHFD, C. 21, Özel Sayı (Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan), Y. 2019.
- Ekici Şahin**, Meral, Dolandırıcılık Suçu, Ankara 2019.
- Ela**, Hatice, Vergi ve Ceza Hukukunda Sahte Belge ve Yanıltıcı Belge, Ankara 2020.
- Eren**, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 20. Baskı, Ankara 2016.
- Erman**, Sahir, Sahtekârlık Suçları, Ankara 1987.
- Gökcan**, Hasan Tahsin, Özel Belgede Sahtecilik Suçu, Ankara Barosu Dergisi, Yıl 68, S. 2010/1.
- Gökcan**, Hasan Tahsin/ **Artuç**, Mustafa, Türk Ceza Kanunu Şerhi, 4. Cilt, s. 5748.
- Gökcan**, Hasan Tahsin/ **Artuç**, Mustafa, Türk Ceza Kanunu Şerhi, 5. Cilt, Ankara 2021.
- Gökcen**, Ahmet, Belgede Sahtecilik Suçları, 5. Baskı, Ankara 2018.
- Gökcen**, Ahmet/ **Balcı**, Murat, Dolandırıcılık Suçu, MÜHFD, Y. 2018, C. 14, S. 1-2.
- Gözübüyük**, Abdullah Pulat, Türk Ceza Kanunu Gözübüyük Şerhi, Cilt 4, Beşinci Bası, İstanbul (tarihsiz).
- Hafizoğulları**, Zeki, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçları, Zabunoğlu Armağanı, Ankara 2011.
- Hafizoğulları**, Zeki/ **Özen**, Muharrem, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Kişilere Karşı Suçlar, Ankara 2010.
- Kahraman**, Recep, Belgede Sahtecilik Suçlarında İğfal Kabiliyeti, MÜHFDHAD, C. 26, S. 2, Aralık 2020.

- Kangal**, Zeynel T., Dolandırıcılık, Özel Ceza Hukuku, Cilt IV, Malvarlığına Karşı Suçlar, İstanbul 2018.
- Kılıçoğlu**, Ahmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Genişletilmiş 10. Baskı, Ankara 2008.
- Koca**, Mahmut/ **Üzülmez**, İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 7. Baskı, Ankara 2020.
- Korkmaz**, Fulya, Dolandırıcılık Suçu, Yayınlanmamış Doktora Tezi (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Ankara 2020.
- Majno** (Luigi), Ceza Kanunu Şerhi, Yargıtay Yayınları, Cilt 4, Ankara 1981.
- Maviş**, Volkan, Dolandırıcılık Suçunun Hile Unsuruna İlişkin Sorunlar, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayı C. 1, Y. 2015.
- Okuyucu Ergün**, Güneş, Dolandırıcılık Suçunun Susmak Suretiyle İşlenmesi Sorunsalı, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 12, S. 1, Y. 2021.
- Önder**, Ayhan, Şahıslara ve Mala Karşı Cürümler ve Bilişim Alanında Suçlar, İstanbul 1994.
- Özbek**, Veli Özer/ **Doğan**, Koray/ **Bacaksız**, Pınar, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 16. Baskı, Ankara 2021.
- Özen**, Mustafa, Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri, 6. Baskı, Ankara 2021.
- Özgenç**, İzzet, Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar, Ankara 2002.
- Özgenç**, İzzet, Türk Ceza Hukuku Mevzuatı, Cilt 1, Güncellenmiş 22. Baskı, Ankara 2018.
- Selçuk**, Sami, Dolandırıcılık, Ankara 1982.
- Soyaslan**, Doğan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 12. Baskı, Ankara 2018.

- Şişman**, Gülden, Sahte Belgedeki Şekil Şartına Aykırılığın Vergi Kaçakçılığı Suçuna Etkisi, TBB Dergisi (2021), S. 153.
- Taşdemir**, Kubilay, Belgelerde Sahtecilik Suçları, 2. Baskı, Ankara 2019.
- Tezcan**, Durmuş/ **Erdem**, M. Ruhan/ **Önok**, R. Murat, Teorik ve Pratik Ceza Hukuku, 19. Baskı, Ankara 2021.
- Toroslu**, Nevzat, Ceza Hukuku Özel Kısım, Ankara 2010.
- Tümerkan**, Somay, Dolandırıcılık Suçu, İstanbul 1987.
- Yeğın**, Abdulah, Yeni Lügat, İstanbul 2005.
- Yenidünya**, Caner, Dolandırıcılık Suçunun Maddi Unsurları Üzerine Bir Değerlendirme, <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:m6Q6-KBYM7gl:https://caneryenidunya.com/dolandiricilik-sucunun-maddi-unsurlari/&hl=tr&gl=tr&strip=1&vwsrc=0> (sayfaya google ön belleği üzerinden ulaşılmıştır). Erişim Tarihi: 07.02.2022.
- Yerdelen**, Erdal, Çifte Değerlendirme Yasağı, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 20, Sayı 2, Yıl 2012.
- Yerdelen**, Erdal, İrtikap Suçu, ERÜHFD, C. VIII, S. 2, Y. 2013 (Prof. Dr. Doğan Soyaslan'a Armağan).
- Yokuş Sevük**, Handan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 3. Baskı, Ankara 2020.